

ลักษณะการใช้ภาษาที่แสดงความไม่สุภาพจากการรับรู้ของ ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ

ศิริวัตร ไทยแท้

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ประเทศไทย

Email: sirawat.th@ku.th

รับบทความ 4 ธันวาคม 2566 แก้ไขบทความ 19 มีนาคม 2567 ตอรับ 20 มีนาคม 2567

บทคัดย่อ

การมีความหลากหลายทางเพศเป็นสาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำในสังคม สังเกตได้จากการเลือกใช้รูปแบบภาษาบางอย่างที่แฝงมากับทัศนคติเชิงลบต่อกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ งานวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์คำ/ถ้อยคำไม่สุภาพที่ส่งผลกระทบต่อจิตใจของผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศตามหลักการจัดการสัมพันธภาพ ข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์ได้มาจากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศที่ใช้ภาษาไทยที่มีช่วงอายุระหว่าง 18–60 ปี จำนวน 60 คน เกี่ยวกับคำ/ถ้อยคำไม่สุภาพที่สร้างผลกระทบต่อจิตใจจากการสนทนาจริงในชีวิตประจำวันตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ผลการศึกษาพบว่ากลุ่มบุคคลในสังคมเลือกใช้คำ/ถ้อยคำไม่สุภาพหลากหลายรูปแบบที่ส่งผลกระทบต่อความรู้สึกของกลุ่มผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ เมื่อนำคำ/ถ้อยคำไม่สุภาพดังกล่าวมาวิเคราะห์เพื่อเปรียบเทียบว่าผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศได้รับผลกระทบเชิงลบด้านใดมากที่สุดแตกต่างกัน พบว่าการเลือกใช้คำ/ถ้อยคำไม่สุภาพ เช่น การเยาะเย้ย ดุฎัก ทำให้อับอาย สบประมาท เป็นต้น ที่ทำให้เกิดการสูญเสียหน้าเป็นสิ่งที่กลุ่มผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศได้รับผลกระทบมากที่สุด ส่งผลต่อจิตใจและการใช้ชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสังคม

คำสำคัญ ภาษาไม่สุภาพ การจัดการความสัมพันธ์ ความหลากหลายทางเพศ ความเหลื่อมล้ำ

Linguistic Features of Impoliteness Language from an LGBTIQ Perspective

Sirawat Thaitae

Faculty of Management Sciences, Kasetsart University, Thailand

Email: sirawat.th@ku.th

Received 4 December 2023; revised 19 March 2024; accepted 20 March 2024

Abstract

The presence of sexual diversity is one significant cause of discrimination in society, as observed by negative language patterns directed at the LGBTIQ community. This research aims to analyze offensive words, phrases, and utterances that negatively impact the mental well-being of Thai LGBTIQ individuals by adapting “rapport management” as a framework. Data were collected through interviews with 60 gender-diverse Thai speakers, aged between 18 and 60. The interviews focused on words and phrases that affect mental well-being in real-life conversations, covering experiences from the past to the present. The study found that offensive language is prevalent in society and significantly harms LGBTIQ individuals. The analysis also revealed that such language often results in face loss. The study demonstrates that impolite language, including insults, ridicule, embarrassment, and snubbing, has a significant negative impact on both the mental well-being and social interactions of LGBTIQ individuals, affecting their overall mental health and social experiences in daily life.

Keywords: impoliteness, rapport management, gender diversity, inequality

1. ความนำ

ปัจจุบันสังคมทั่วโลกต่างให้ความสนใจในประเด็นความเท่าเทียม/ความเสมอภาคของกลุ่มบุคคลผู้ด้อยโอกาสในสังคม เช่น ผู้หญิง กลุ่มชาติพันธุ์ ผู้ที่เคียดแค้นโทษ และกลุ่มผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ เป็นต้น จะเห็นได้ว่ากลุ่มบุคคลเหล่านี้ถูกเลือกปฏิบัติจากสังคมอยู่บ่อยครั้ง พบได้จากการรายงานข่าวผ่านสื่อประเภทต่าง ๆ ทั้งนี้ กลุ่มบุคคลที่ออกมารณรงค์เรียกร้องสิทธิและความเท่าเทียมอย่างจริงจังในปัจจุบันก็คือกลุ่มผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อปรับเปลี่ยนทัศนคติของคนในสังคมให้เปิดใจยอมรับและเข้าใจถึงความหลากหลายทางเพศ ตลอดจนเคารพในความแตกต่างระหว่างกัน ทั้งนี้เพื่อไม่ให้เกิดการเลือกปฏิบัติที่อาจส่งผลกระทบต่อผู้ที่มีความแตกต่างทางเพศในสังคม (กัญจิรา วิจิตรวัชรารักษ์ และคณะ, 2562)

กิตตินันท์ ธรรมธัช นายกสมาคมฟ้าสีรุ้งแห่งประเทศไทย ได้กล่าวถึงสาเหตุเบื้องต้นที่ทำให้เกิดการเลือกปฏิบัติต่อผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศไว้ 4 ข้อหลัก ๆ ได้แก่ 1) ความไม่รู้/ไม่ตระหนัก 2) ความเกลียดชัง เกลียดกลัว 3) ทัศนคติความเชื่อ และ 4) กฎระเบียบและนโยบาย มาตรการต่าง ๆ (สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ, 2564) หากย้อนกลับไปเปรียบเทียบกับในอดีตที่ผ่านมา ในปัจจุบันนี้มีการผลักดันเรื่องนี้มากขึ้นจนกระทั่งคนในสังคมดูเหมือนจะมีทัศนคติต่อกลุ่มผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศเปลี่ยนไปในทิศทางที่ดีขึ้น (ปัญญา สุภาจารย์, 2563, น. 166; วาสิ ปรีชาปัญญากุล, 2563, น. 145) อย่างไรก็ตามในปัจจุบันกลุ่มบุคคลเหล่านี้ยังคงพบปัญหาเกี่ยวกับการถูกเลือกปฏิบัติอยู่เสมอ แม้ว่าการอบรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 จะระบุประเด็นนี้ไว้อย่างชัดเจนว่าการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อกลุ่มบุคคลที่มีความแตกต่าง เช่น ถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ เป็นต้น จะกระทำไม่ได้ (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560, น. 8)

การถูกเลือกปฏิบัติที่มีต่อกลุ่มผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศที่เห็นได้ชัดประการหนึ่งก็คือการเลือกใช้ภาษา จะสังเกตเห็นได้บ่อยครั้งว่าบุคคลกลุ่มนี้มักถูกผู้อื่นในสังคมใช้คำเรียกขาน (address term) ที่อาจสื่อถึงการเยาะเย้ย ล้อเลียน ดูหมิ่นเหยียดหยาม เช่น “ตุ๊ด” “เกย์” “กะเทย” “ทอม” “ดี้” “อีแอบ” เป็นต้น หรือการนำคุณลักษณะทางด้านสรีระร่างกายที่มีความหมายเชิงลบมาใช้ร่วมด้วย เช่น “เกย์เฒ่า” “กะเทยควาย” เป็นต้น จากการสัมภาษณ์บุคคลใกล้ชิดจำนวนหนึ่งซึ่งอยู่ในกลุ่มบุคคลประเภทนี้ให้ความคิดเห็นว่ากลุ่มผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศต่างมีมุมมองต่อคำเรียกขานดังกล่าวว่าเป็นถ้อยคำที่ส่งผลกระทบต่อความรู้สึกเชิงลบทั้งสิ้นและสะท้อน

ให้เห็นถึง “อคติ” ที่แฝงมากับภาษาจากถ้อยคำเรียกขานเหล่านั้นอีกด้วย อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจะในช่วงเวลาต่อมามีความพยายามคิดค้นคำเรียกอื่นมาทดแทนซึ่งอาจให้ความรู้สึกสุภาพมากกว่า เช่น “สาวประเภทสอง” “คนข้ามเพศ” หรือ “เพศทางเลือก” เป็นต้น แต่ก็มียุขของความเห็นที่ไม่เท่าเทียมอยู่ในที่ กล่าวคือ เมื่อมีสาวประเภทที่สองก็สื่อนัยว่ามีสาวประเภทที่หนึ่งซึ่งหมายถึงเพศหญิงโดยกำเนิด สำหรับคนข้ามเพศหรือเพศทางเลือกย่อมทำให้รู้สึกได้ว่าในความเป็นจริงมีเพศหลัก ๆ อยู่แล้วแต่เดิม นั่นคือเพศชายและหญิง บุคคลเหล่านี้จึงถูกแบ่งแยกเป็นอีกกลุ่มหนึ่งซึ่งไม่ได้จัดอยู่ในประเภทกลุ่มหลักที่บรรทัดฐานทางสังคม (social norm) ได้กำหนดไว้

ในอดีตมีผู้สนใจศึกษาเกี่ยวกับผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศเป็นจำนวนมาก ซึ่งเป็นประเด็นทางสังคมที่น่าสนใจในหลากหลายสาขาวิชา โดยเฉพาะอย่างยิ่งสาขาทางด้านสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา (ฮาซันอักริม ดงนะเต็ง และคณะ, 2564; นฤพนธ์ ด้วงวิเศษ, 2563; อรรถกร สมแว และคณะ, 2566) หากจะกล่าวถึงเฉพาะการศึกษาในเชิงภาษาศาสตร์ก็พบว่าผู้สนใจศึกษาอยู่ไม่น้อย ทั้งการศึกษาที่ให้ความสำคัญในประเด็นเกี่ยวกับลักษณะการใช้ภาษา (วาลี ปรีชาปัญญากุล, 2563) หรือลักษณะเสียง (Gadavanij, 2021) ของผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ ตลอดจนกลวิธีทางภาษาที่สื่ออุดมการณ์ในวาทกรรมความหลากหลายทางเพศ (ปัญญา สุภาจารย์, 2563) แต่จะเห็นได้ว่ายังไม่พบงานวิจัยใดที่ให้ความสำคัญกับการศึกษาภาษาที่ส่งผลกระทบต่อจิตใจของกลุ่มผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศโดยตรง ทั้ง ๆ ที่สิ่งนี้เกิดขึ้นอยู่เป็นประจำและเป็นมาอย่างต่อเนื่องยาวนาน จึงควรมีการศึกษาเพื่อให้เห็นลักษณะภาษาดังกล่าวและมูลเหตุที่ทำให้มีผลกระทบเชิงลบต่อจิตใจ

ดังนั้นเพื่อเป็นการขยายขอบเขตองค์ความรู้เกี่ยวกับประเด็นนี้ จึงนำมาซึ่งวัตถุประสงค์ในการศึกษาเพื่อวิเคราะห์คำ/ถ้อยคำไม่สุภาพที่ส่งผลกระทบต่อจิตใจของผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศตามหลักการจัดการสัมพันธภาพ

การศึกษารุ่นนี้ไม่เพียงจะทำให้เกิดความเข้าใจหรือรับรู้ถึงมุมมองความรู้สึกที่สะท้อนจากกลุ่มบุคคลเหล่านี้ แต่ยังช่วยสร้าง/ส่งเสริมความเข้าใจอันดีและตระหนักรู้อยู่เสมอเกี่ยวกับการเลือกใช้ภาษาเมื่อมีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศหรือบุคคลผู้ด้อยโอกาสอื่น ๆ ในสังคม

2. หลักการจัดการสัมพันธภาพ

ก่อนอื่นผู้วิจัยจะกล่าวถึงสาระสำคัญของหลักการจัดการสัมพันธภาพ (rapport management) ในเบื้องต้น Spencer-Oatey (2008) ได้นำเสนอวิธีการรักษา (save) หรือคงไว้ (maintain) ซึ่งความสัมพันธ์อันดีระหว่างกันของผู้ร่วมสนทนา 3 ประการ ได้แก่ 1) การจัดการหน้า (management of face) 2) การจัดการสิทธิทางสังคม (management of sociality rights and obligations) และ 3) การจัดการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายหลักของการปฏิสัมพันธ์ (management of interactional goals)

อย่างไรก็ดีผู้วิจัยจะนำหลักการเฉพาะ 2 ประการแรกเท่านั้นมาใช้เป็นกรอบแนวทางในการวิเคราะห์ เนื่องจากเป็นประเด็นที่มุ่งเน้นการรักษาหน้าและรักษาสื่อทางสังคมที่พึงมี/ปฏิบัติต่อผู้ร่วมสนทนา ทั้งนี้หากคำ/ถ้อยคำใดที่สื่อเจตนาขัดแย้งกับหลักการดังกล่าว เช่น แทนที่ผู้พูดจะกล่าวชื่นชม/ยกย่องผู้ฟัง กลับใช้คำ/ถ้อยคำที่ทำให้ผู้ร่วมสนทนารู้สึกเสียหน้า/อับอาย หรือแทนที่ผู้พูดจะเลือกใช้คำ/ถ้อยคำที่มีลักษณะเป็นการรักษาสื่อผู้ฟัง แต่กลับสื่อถ้อยคำที่ละเมิดสิทธิแทน เป็นต้น ลักษณะเช่นนี้จะถือว่าเป็นสิ่งที่ไม่สุภาพ ดังนั้นการนำหลักการทั้ง 2 ประการมาใช้วิเคราะห์ในงานวิจัยนี้จึงมีความเหมาะสมกับข้อมูลภาษาและวัตถุประสงค์การวิจัยที่ต้องการค้นหาลักษณะและประเภทของภาษาไม่สุภาพ (ดู Culpeper et al., 2010) มีรายละเอียดดังนี้

1) **หลักการจัดการหน้า** ผู้ร่วมสนทนาจำเป็นต้องคำนึงถึงการรักษาหน้า (facework หรือ maintenance of face) ระหว่างกันอยู่เสมอในขณะที่มีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน โดยฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะต้องไม่ละเมิดหน้า (face) ของอีกฝ่าย ซึ่งประกอบด้วย “หน้า” 3 ประเภท ดังนี้

- **หน้าเชิงบวก (quality face)** เกี่ยวข้องกับความต้องการหน้าส่วนบุคคลที่จะได้รับการชื่นชมในคุณสมบัติด้านบวกของตนเองจากบุคคลอื่น เช่น เป็นผู้ที่มีความมั่นใจ เป็นผู้ที่มีความสามารถ และเป็นผู้ที่มีรูปร่างหน้าตาดี เป็นต้น

- **หน้าเชิงสัมพันธ์ (relational face)** เกี่ยวข้องกับความต้องการหน้าเชิงบวกโดยมีลักษณะที่สื่อให้เห็นว่าผู้ร่วมสนทนามีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันในแต่ละรูปแบบความสัมพันธ์ รวมทั้งผู้พูดประเมินความสัมพันธ์ระหว่างตนเองและผู้ร่วมสนทนาไปในเชิงบวก เช่น ผู้บังคับบัญชาได้รับการยกย่องจากลูกน้องว่าเป็นผู้นำหรือหัวหน้าที่มีความฉลาดหรือมีความรู้ความสามารถ ครู/อาจารย์ได้รับการชื่นชมจากลูกศิษย์ว่าเป็นครู/อาจารย์ที่ใจดีมีเมตตา เป็นต้น

- **หน้าเชิงอัตลักษณ์ทางสังคม (social identity face)** เกี่ยวข้องกับความต้องการหน้าในฐานะเป็นส่วนหนึ่งหรือสมาชิกกลุ่มย่อยต่าง ๆ ในสังคม เช่น ครอบครัว กลุ่มชาติพันธุ์ กลุ่มศาสนา กลุ่มสัญชาติ หรือกลุ่มอาชีพ เป็นต้น ผู้ร่วมสนทนาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะต้องไม่กระทำการสิ่งใดที่เป็นการละเมิดต่อหน้าหรืออาจส่งผลกระทบต่อกลุ่มนั้น ๆ ซึ่งมีผู้ร่วมสนทนาอีกฝ่ายเป็นสมาชิกอยู่ด้วย เช่น การใช้ภาษาที่แสดงให้เห็นถึงการดูถูก/เหยียดหยามแบบเหมารวม (stereotype) ต่อกลุ่มชาติพันธุ์โดยมีผู้ร่วมสนทนาคนใดคนหนึ่งมีเชื้อสายมาจากกลุ่มนั้นด้วย เป็นต้น

2) **การจัดการสิทธิทางสังคม** ผู้ร่วมสนทนาจะต้องคำนึงถึงการรักษาสีทธิทางสังคม (sociality right) ที่ตนเองพึงมีหรือได้รับจากผู้ร่วมสนทนา ประกอบด้วย “สิทธิ” 2 ประเภท ดังนี้

- **สิทธิความเท่าเทียม (equity right)** เกี่ยวข้องกับการได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมเช่นเดียวกันกับบุคคลอื่น ๆ ในสังคม ไม่ถูกคุกคาม ออกคำสั่ง หรือเอาเปรียบในด้านต่าง ๆ มากเกินกว่าที่บุคคลอื่นได้รับ เป็นต้น

- **สิทธิการมีส่วนร่วม (association right)** เกี่ยวข้องกับสิทธิที่จะมีส่วนร่วมทางสังคมกับผู้อื่น ไม่ถูกกีดกันหรือขัดขวางใด ๆ เพื่อไม่ให้มีส่วนเกี่ยวข้อง ทั้งสิทธิการมีส่วนร่วมในการเข้าร่วมการสนทนา (conversational interaction) การมีส่วนร่วมในการพูดคุยเรื่องไร้สาระทั่วไป (social chit-chat) การนำเสนอความคิดเห็น การมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนความรู้สึก (feeling) /ความสนใจ (interests) ส่วนตัว หรือการไต่ถามถึงสารทุกข์สุกดิบ ทั้งนี้สิทธิดังกล่าวนี้จะขึ้นอยู่กับรูปแบบความสัมพันธ์ (relationship) และกรอบบรรทัดฐานทางสังคมวัฒนธรรม (sociocultural norms) และความชอบส่วนบุคคล (personal preferences) ของผู้ร่วมสนทนาแต่ละบุคคลด้วย

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ข้อมูลที่นำมาศึกษาในครั้งนี้ได้มาด้วยวิธีการสัมภาษณ์โดยใช้แบบสัมภาษณ์ (interview form) เพื่อเป็นแนวทางให้การสัมภาษณ์อยู่ภายใต้กรอบแนวคำถามเดียวกัน กลุ่มตัวอย่างเป็นกลุ่มผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศในสังคมไทย เป็นผู้มีรสนิยมและวิถีทางเพศ (sexual orientation) ที่แตกต่างไปจากกลุ่มบุคคลทั่วไป ได้แก่ หญิงรักหญิง (lesbian) ชายรักชาย (gay) บุคคลรักได้ทั้งสองเพศ (bisexual) บุคคลข้ามเพศ (transgender) บุคคลที่มีเพศกำกวม (intersex) ผู้ไม่นิยมเพศ บุคคลที่ปฏิเสธการนิยาม

ตนเองด้วยอัตลักษณ์ทางเพศทุกรูปแบบ (queer) และนอน-ไบนารี (non-binary) (ชเนตตี ทินนาม และคณะ, 2564, น. 3-4) จำนวน 60 คน ทั้งนี้กลุ่มตัวอย่างแต่ละคนสามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับภาษาไม่สุภาพจากสถานการณ์ต่าง ๆ ที่ตนเองเคยประสบมาได้มากกว่าหนึ่งคำ/ถ้อยคำภายในเวลาคนละ 30 นาที แต่เนื่องจาก แต่ละคนย่อมเคยประสบกับคำ/ถ้อยคำภาษาไม่สุภาพจากหลากหลายสถานการณ์ ย้อนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ดังนั้นข้อมูลภาษาไม่สุภาพที่ได้จากกลุ่มตัวอย่างแต่ละคนย่อมมีมากกว่า 60 คำ/ถ้อยคำ กล่าวคือ หากกลุ่มตัวอย่าง 1 คนให้ข้อมูลภาษาไม่สุภาพ 5 คำ/ถ้อยคำ $\times$ จำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 60 คน ก็จะได้จำนวนคำ/ถ้อยคำที่จะนำมาวิเคราะห์รวม 300 คำ/ถ้อยคำ ($5 \times 60 = 300$) ทั้งนี้ผู้ที่ศึกษาทางด้านการใช้ภาษาเพื่อสื่อวจนกรรม (speech act) มักไม่ได้ระบุหลักการหรือที่มาของจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่นำมาศึกษาไว้อย่างชัดเจนว่าจำเป็นจะต้องมีจำนวนต่ำสุด-สูงสุดเท่าใด แต่หากพิจารณาตามแนวทางที่ Holmes ได้เสนอไว้ว่า ถ้าจำนวนตัวอย่างซึ่งหมายถึงคำ/ถ้อยคำที่รวบรวมได้นั้นมีประมาณ 200 ตัวอย่าง ก็เป็นจำนวนที่เพียงพอที่จะทำให้เห็นรูปแบบการใช้ภาษาได้แล้ว (Holmes, 1986, p. 505, ทรรศรรม อินทจักร, 2558, น. 6)

สำหรับขั้นตอนในการเก็บรวบรวมข้อมูลนั้น ผู้วิจัยได้สอบถามถึงเหตุการณ์ที่กลุ่มตัวอย่างเคยมีประสบการณ์การสนทนากับผู้อื่นในสังคม การสนทนาดังกล่าวได้สร้างผลกระทบเชิงลบต่อจิตใจ เช่น ทำให้รู้สึกไม่พอใจ ขุ่นเคือง อับอาย ขายหน้า ดูหมิ่นเหยียดหยาม เยาะเย้ย ล้อเลียน เป็นต้น อย่างไรก็ตามหนึ่งหรือร่วมกัน กลุ่มตัวอย่างจำเป็นต้องนึกย้อนกลับไปในอดีตถึงสถานการณ์ดังกล่าวว่าคำ/ถ้อยคำ การสนทนาเหล่านั้นมีลักษณะเป็นเช่นไรและส่งผลกระทบเชิงลบต่อจิตใจอย่างไร ทั้งนี้ชื่อของผู้ให้ข้อมูลและชื่อบุคคลอื่นที่ถูกกล่าวถึงทั้งหมดจะถูกปรับแก้ให้เป็นเพียง นามสมมติ รวมทั้งผู้วิจัยจะให้เวลากับกลุ่มตัวอย่างในการเล่าเรื่องราวได้อย่างอิสระ อย่างไรก็ตามเพื่อให้การเก็บรวบรวมข้อมูลมีแบบแผนและเป็นไปในรูปแบบเดียวกัน ผู้วิจัยได้กำหนดแนวคำถามและจะดำเนินการสัมภาษณ์ไปตามหัวข้อคำถามดังนี้

- คำ/ถ้อยคำหรือประโยคที่ทำให้รู้สึกกระทบต่อจิตใจ: _____
- เหตุผลที่ทำให้รู้สึกกระทบกระเทือนต่อจิตใจ: _____
- หัวข้อการสนทนา: _____
- สถานที่ที่สนทนา: _____
- จำนวนผู้ร่วมเหตุการณ์การสนทนา: (นับรวมกลุ่มตัวอย่าง)
☐ 2 คน ☐ 3 คน ☐ มากกว่า 4 คนขึ้นไป
- ความสัมพันธ์กับผู้ร่วมสนทนา: _____
- ระยะเวลาที่รู้จัก: _____ ปี _____ เดือน _____ วัน
- ระดับความสนิทสนม: ☐ มาก ☐ ปานกลาง ☐ น้อย

3.2 กรอบแนวทางการจำแนกประเภทและการวิเคราะห์

ผู้วิจัยได้นำหลักการจัดการสัมพันธภาพ (rapport management) ตามที่ Spencer-Oatey (2008) ได้เสนอไว้มาใช้เป็นแนวทางพื้นฐานในการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อจำแนกประเภทของคำ/ถ้อยคำไม่สุภาพ และชี้ให้เห็นว่าภาษาหรือรูปแบบการสื่อสารที่กลุ่มตัวอย่างรับรู้/ตัดสินว่าไม่สุภาพและส่งผลกระทบเชิงลบต่อความรู้สึกนั้นมีลักษณะเช่นไร ชัดแย้งต่อหลักการจัดการสัมพันธภาพดังกล่าวอย่างไร

ตารางที่ 1

เกณฑ์การจำแนกประเภทและการวิเคราะห์

ประเภทของความไม่สุภาพ	
1. หน้า (face)	1.1 หน้าเชิงคุณภาพ (quality face) เกี่ยวข้องกับคำ/ถ้อยคำที่มีลักษณะตรงกันข้ามกับความต้องการหน้าของบุคคล เช่น การดูต่ำ ต่อด่า ตำหนิ ดูถูก ดูหมิ่น เหยียดหยาม ทำให้เสียหน้า เช่น “ไอ้...” “อี...” “ตูด” “กะเทย” “เกิดมาเสียชาติเกิด” เป็นต้น ปกติแล้วบุคคลมักต้องการได้รับการชื่นชมจากผู้อื่น เช่น เก่ง มีความรู้ความสามารถ หน้าที่ หน้าตาดี

ตารางที่ 1

เกณฑ์การจำแนกประเภทและการวิเคราะห์ (ต่อ)

ประเภทของความไม่สุภาพ	
	1.2 หน้าเชิงความสัมพันธ์ (relational face) เกี่ยวข้องกับคำ/ถ้อยคำที่มีลักษณะตรงกันข้ามกับความต้องการหน้าของบุคคลที่ต้องการการชื่นชมจากผู้อื่นตามรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดและผู้ฟังประเภทต่าง ๆ เช่น เป็นผู้นำที่ดี/ฉลาด เป็นครูที่ดี/มีเมตตา เป็นต้น ตัวอย่างคำ/ถ้อยคำที่สื่อความหมายตรงกันข้าม เช่น “ให้คนเป็นแบบนี้มาเป็นหัวหน้า วุฒิภาวะเขาจะไม่ได้แน่” “คุณเป็นครูบาอาจารย์คุณไม่ควรไปออกสื่อให้เด็กเห็น ไม่ดี”
	1.3 หน้าเชิงอัตลักษณ์ทางสังคม (social identity face) เกี่ยวข้องกับคำ/ถ้อยคำที่กล่าวถึงผู้ร่วมสนทนาในทางลบ ทั้งนี้อาจไม่ได้เป็นการกล่าวถึงคุณสมบัติหรือคุณลักษณะโดยตรง แต่เป็นการกล่าวถึงผู้ร่วมสนทนาในฐานะเป็นสมาชิกภายในกลุ่ม เช่น การกล่าวถึงกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มหนึ่งในเชิงลบ โดยมีผู้ร่วมสนทนาเป็นผู้ที่มีเชื้อสายมาจากกลุ่มชาติพันธุ์ดังกล่าว หรือการกล่าวถึงกลุ่มผู้นับถือศาสนาใดศาสนาหนึ่งในเชิงลบ โดยมีผู้ร่วมสนทนาเป็นผู้ที่นับถือศาสนานั้นร่วมสนทนาด้วย เป็นต้น ตัวอย่างคำ/ถ้อยคำที่สื่อความหมายในลักษณะนี้ เช่น “...ไม่รับสาวประเภทสอง เพราะก้าวร้าว หยาบคาย” “คนที่เป้น LGBT ต้องตรวจ HIV ก่อนบริจาคเลือด”
2. สิทธิทางสังคม (sociality right)	2.1 สิทธิความเท่าเทียม (equity right) เกี่ยวข้องกับคำ/ถ้อยคำที่มีลักษณะเป็นการแสดงให้เห็นถึงการได้รับ/ถูกปฏิบัติแบบไม่เท่าเทียมเมื่อเปรียบเทียบกับบุคคลอื่น หรือถูกบังคับ/ขู่เชิญให้กระทำการใดสิ่งหนึ่ง หรือถูกเอาเปรียบ/เสียเปรียบลักษณะใดลักษณะหนึ่ง เป็นต้น ตัวอย่างคำ/ถ้อยคำ เช่น “บริษัทเขาไม่นิยมนับเพศที่สาม” “เขาน่าจะต้องพิจารณาชายแท้ก่อน”
	2.2 สิทธิการมีส่วนร่วม (association right) เกี่ยวข้องกับคำ/ถ้อยคำที่มีลักษณะเป็นการกีดกัน/ขัดขวางเพื่อไม่ให้ผู้ร่วมสนทนาได้เข้าร่วมหรือมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง หรือไม่ให้มีส่วนร่วม/เกี่ยวข้องกับการเสนอความคิดเห็นตลอดจนแลกเปลี่ยนสารทุกข์สุกดิบ เป็นต้น เช่น “คุณจะเข้าใจได้อย่างไร คุณไม่ใช่ชายแท้ไม่ต้องเสนอแนะหรอก” “เป็นแค่คนส่วนน้อย ไม่ต้องพูดหรอก”

อย่างไรก็ดี Culpeper et al. (2010) ได้เสนอข้อคิดเห็น/คำแนะนำที่เกี่ยวข้องกับการนำหลักการจัดการสัมพันธภาพของ Spencer-Oatey มาใช้วิเคราะห์ โดยเฉพาะความไม่สุภาพนั้นอาจไม่ครอบคลุมในทุกสถานการณ์ความไม่สุภาพ ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้กำหนดแนวทางการวิเคราะห์โดยมีลักษณะเป็นแนวคำถามใช้ในการตรวจสอบ เพื่อให้เกิดความชัดเจนว่าภาษา หมายถึง คำ กลุ่มคำ ถ้อยคำ ประโยค ที่กลุ่มตัวอย่างรับรู้และระบุว่าไม่สุภาพนั้นมีลักษณะเข้าข่ายการละเมิด (infringe) ต่อหลักการจัดการหน้าและสิทธิทางสังคมข้อใด ได้แก่

- คำ กลุ่มคำ ถ้อยคำ ประโยคมีลักษณะเป็นการทำให้สูญเสียหน้าด้านบวกหรือไม่
- คำ กลุ่มคำ ถ้อยคำ ประโยคมีลักษณะเป็นการประเมินความสัมพันธ์ไปในทางลบหรือไม่
- คำ กลุ่มคำ ถ้อยคำ ประโยคมีลักษณะเป็นการทำให้คุณค่า/อัตลักษณ์/คุณสมบัติของกลุ่มย่อยในสังคมเป็นไปในเชิงลบโดยมีผู้ร่วมสนทนาเป็นสมาชิกอยู่ในกลุ่มดังกล่าวหรือไม่
- คำ กลุ่มคำ ถ้อยคำ ประโยคมีลักษณะเกี่ยวข้องกับการถูกเอารัดเอาเปรียบเกินควร เสียเปรียบ ถูกจัดการ ควบคุม หรือบังคับอย่างไม่เป็นธรรมหรือไม่
- คำ กลุ่มคำ ถ้อยคำ ประโยคมีลักษณะเป็นการกีดขวางเพื่อไม่ให้เข้าร่วมหรือมีส่วนร่วมทั้งทางการกระทำและการแสดงความรู้สึก ตลอดจนการเสนอข้อคิดเห็นต่าง ๆ หรือไม่

นอกจากที่กล่าวแล้วข้างต้น ผู้วิจัยยังได้ศึกษาจำนวนความถี่ในการปรากฏของคำ/ถ้อยคำไม่สุภาพแต่ละประเภทที่พบว่ามียอดความถี่ในการปรากฏมากน้อยแตกต่างกันอย่างไร ทั้งนี้เพื่อให้เห็นแนวโน้มของผลกระทบที่ได้รับจากการใช้ภาษาของบุคคลในสังคมที่มีต่อกลุ่มผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ

4. ผลการศึกษา

4.1 กลวิธีความไม่สุภาพ

ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 2 เพื่อให้เห็นภาพรวมก่อนที่จะกล่าวถึงลักษณะและตัวอย่างของกลวิธีความไม่สุภาพแต่ละประเภท ทั้งนี้อาจมีลักษณะภาษาบางประเภทที่มีความทับซ้อนหรือไม่สามารถแยกขาดออกจากกันได้อย่างชัดเจนเนื่องจากสามารถตีความได้มากกว่าหนึ่งประเภท ดังนั้นผู้วิจัยจึงใช้การรับรู้ของกลุ่มตัวอย่างที่ได้จากการสัมภาษณ์มาเป็นเกณฑ์ในการตัดสินประเภทกลวิธี วิธีนี้มีข้อดีเนื่องจากเป็นการตัดสินถ้อยคำจากการรับรู้ของผู้รับสารโดยตรง สะท้อนให้เห็นวจนผล (perlocutionary act) ที่ไม่ได้มาจากการวิเคราะห์ตีความของผู้วิจัย

ตารางที่ 2

สรุปภาพรวมของผลการวิเคราะห์

กลวิธีความไม่สุภาพ	สถานการณ์ความไม่สุภาพ ที่ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศประสบ	จำนวนผู้ร่วม เหตุการณ์
1. การเรียกขานด้วยคำหยาบ	1. การสนทนาทั่วไป ที่ทำงาน/สมาชิกในครอบครัว	ภาษาไม่สุภาพที่พบส่วนใหญ่มาจาก
2. การสบประมาท	2. การสมัครงาน/การพิจารณาเลื่อนตำแหน่ง	การสนทนาในสถานที่
3. การถูกแบ่งแยก	3. การเข้าร่วมกิจกรรมบางประเภท	สาธารณะที่มีผู้ร่วม
4. การถูกตีตรา	4. การเข้าใช้บริการร้านอาหาร/สถานบันเทิง	เหตุการณ์สนทนา
5. การบีบบังคับ	5. การออกค่ายลูกเสือ รด. ทหาร/อบรม	>4 คนขึ้นไป
6. การคุกคามทางเพศ	6. การประชุม/หารือ	
7. การปิดโอกาส	7. การเรียนการสอนในสถานศึกษา	
8. การแสดงความรังเกียจ	8. การพูดล้อหลัง	
9. การทำให้เป็นต้วตลก	9. การพูดต่อหน้าสมาชิกครอบครัว	
	10. การคบหาคู่รัก	
	11. การเข้าใช้ห้องน้ำสาธารณะ	
	12. การแต่งกาย (สถานศึกษา/ที่ทำงาน/ที่ฝึกงาน/งานรับปริญญา)	
	13. การบริจาคโลหิต	
	14. การทำประกันชีวิตและทรัพย์สิน	
	15. การเข้าร่วมประกวดความงาม	

4.1.1 การเรียกขานด้วยคำหยาบ

การถูกเรียกขานด้วยคำหยาบเกิดขึ้นกับกลุ่มผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศอยู่บ่อยครั้ง เช่น การใช้คำเรียกแบบไม่สุภาพ เช่น “มึง” “อี...” “ไอ้...” และการนำคำคำอื่น ๆ ที่บุคคลทั่วไปในสังคมรับรู้ว่าเป็นคำไม่สุภาพ เช่น “กะหรี” “แรด” เป็นต้น มาใช้เรียกขานกลุ่มผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ อย่างไรก็ตามในบางกรณีการเรียกขานกันโดยใช้คำหยาบอาจไม่ได้ถือเป็นความไม่สุภาพเสมอไปหากเป็นกรณีของการสนทนากันระหว่างเพื่อนสนิท ตรงกันข้ามหากนำถ้อยคำดังกล่าวมาใช้กับผู้ที่ไม่ได้มีความสนิทสนมคุ้นเคยกัน ถ้อยคำลักษณะนี้ก็จะถูกรับรู้และตีความว่าเป็นสิ่งที่ไม่สุภาพโดยทันที

หากพิจารณาตามหลักการการสนทนาแบบทั่วไปแล้ว ผู้ร่วมสนทนามักไม่เรียกขานผู้อื่นด้วยคำหยาบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสถานการณ์ปกติที่ไม่ใช่การทะเลาะวิวาทกัน แต่จากข้อมูลพบว่าผู้พูดมักเรียกขานกลุ่มผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศด้วยคำหยาบ ทั้งที่เป็นสถานการณ์การสนทนาแบบทั่วไป ไม่ได้เป็นการทะเลาะวิวาทกัน และในหลายกรณีที่ผู้พูดและผู้ฟังไม่ได้สนิทสนมกันในระดับที่จะใช้คำหยาบต่อกันได้ ดังตัวอย่างที่ 1

1ก “เขาให้มึงมาเป็นผู้หญิง มึงดันมาเป็นแบบนี้...” [ผู้เข้าร่วมวิจัย 51 : ที่บ้าน : ผู้ร่วมเหตุการณ์ >4 คน]

1ข “อีทอม” [ผู้เข้าร่วมวิจัย 48 : สถานที่สาธารณะแห่งหนึ่ง : ผู้ร่วมเหตุการณ์ >4 คน]

1ค “ไอ้ตุ๊ด” [ผู้เข้าร่วมวิจัย 11 : สถานที่สาธารณะแห่งหนึ่ง : ผู้ร่วมเหตุการณ์ >4 คน]

1ง “กะหรีมาทำอะไร” [ผู้เข้าร่วมวิจัย 50 : สถานที่สาธารณะแห่งหนึ่ง : ผู้ร่วมเหตุการณ์ >4 คน]

1จ “อีแรด ๆ” [ผู้เข้าร่วมวิจัย 59 : สถานที่สาธารณะแห่งหนึ่ง : ผู้ร่วมเหตุการณ์ >4 คน]

ตัวอย่าง 1ก “เขาให้มึงมาเป็นผู้หญิง มึงดันมาเป็นแบบนี้...” จะเห็นว่าผู้พูดเลือกใช้คำเรียก “มึง” กับผู้ฟังซึ่งถือเป็นคำเรียกขานที่ไม่สุภาพ ทำนองเดียวกันกับตัวอย่าง 1ข “อีทอม” และตัวอย่าง 1ค “ไอ้ตุ๊ด” ผู้พูดต่างใช้คำเรียกขานผู้ฟังแบบไม่สุภาพ ได้แก่ “อี...” และ “ไอ้...” ตามลำดับ ส่วนตัวอย่าง 1ง “กะหรีมาทำอะไร” ผู้พูดใช้คำเรียกขานผู้ฟังด้วยคำว่า “กะหรี” ซึ่งถือเป็นคำหยาบคายเช่นเดียวกัน และตัวอย่าง 1จ “อีแรด ๆ” ผู้พูดใช้คำเรียกขานผู้ฟังนอกจากคำว่า “อี...” แล้ว ยังมีคำว่า “แรด” ซึ่งเป็นคำที่ถูกนำมาใช้ด่าทอกันในสถานการณ์ที่ผู้พูดโกรธเคืองหรือไม่พอใจเป็นอย่างมาก ถ้อยคำหยาบคายเหล่านี้ถูกนำมาใช้เรียกขานกลุ่มผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ นอกจากจะส่งผลกระทบต่อความรู้สึกและการรับรู้เชิงลบของผู้ฟังแล้ว ยังสะท้อนให้เห็นทัศนคติที่ผู้พูดมีต่อกลุ่มเพศที่สามแบบลดคุณค่า (depreciate) จึงได้เลือกใช้คำเรียกขานที่มีลักษณะกดทับผู้ฟังในฐานะบุคคล/กลุ่มบุคคลที่ผู้พูดเห็นว่าด้อย/ต่ำกว่า ในทางกลับกันบุคคลจะไม่เลือกใช้คำเรียกขานลักษณะนี้กับผู้อื่นที่ตนเห็นว่ามีคุณสมบัติหรือสถานะสูงกว่า

การเลือกใช้คำเรียกขานด้วยคำหยาบนี้มีลักษณะขัดแย้งกับหลักการจัดการสัมพันธภาพเกี่ยวกับหน้าเชิงคุณภาพ (quality face) เนื่องจากเป็นการทำลายหน้าส่งผลให้ผู้ถูกเรียกสูญเสียหน้าด้านบวก โดยแทนที่ผู้พูดจะเลือกใช้คำเรียกขาน เช่น

เรียกว่าชื่อจริง/ชื่อเล่น หรือคำเรียกที่แสดงการให้เกียรติ/ยกย่องเหมือนที่ใช้กับบุคคลอื่นโดยทั่วไป แต่กลับเลือกใช้คำ/ถ้อยคำที่มีลักษณะหยาบคาย ย่อมส่งผลกระทบต่อโดยตรงต่อหน้าเชิงบวกของผู้ถูกเรียก ดังนั้นการเรียกขานด้วยคำหยาบจึงถือเป็นสิ่งที่ไม่สุภาพและขัดแย้งกับหลักการจัดการสัมพันธภาพ

4.1.2 การสบประมาท

การสบประมาท หมายถึง การแสดงกิริยาวิจาจาของผู้พูดที่ผู้ฟังรู้สึกหรือตัดสินใจได้ว่าถ้อยคำประกอบกับกริยาท่าทางเหล่านั้นเป็นการดูถูกดูหมิ่นซึ่งหน้าต่อตนเอง แม้ว่าผู้พูดอาจจะตั้งใจหรือไม่ตั้งใจจะก่อให้เกิดผลกระทบเชิงลบต่อความรู้สึกของผู้ฟังก็ตาม แต่หากผู้ฟังได้ตัดสินใจแล้วว่าถ้อยคำของผู้พูดมีเจตนาดังกล่าว ถ้อยคำเหล่านั้นย่อมถือเป็นการสบประมาทต่อผู้ฟังทั้งสิ้น Umera-Okeke (2012, p. 4) ได้กล่าวถึงถ้อยคำในลักษณะนี้ว่าเป็นภาษาที่แสดงอคติทางเพศหรือเหยียดเพศใดเพศหนึ่ง (sexist language) ซึ่งถือเป็นเครื่องมือที่สามารถนำมาใช้ทำให้ผู้อื่นเสียหายได้ จากข้อมูลพบถ้อยคำที่แสดงให้เห็นถึงการสบประมาทโดยมีลักษณะเป็นการดูถูกเหยียดหยามด้วยคำ ทั้งในความเป็นมนุษย์และความรู้ความสามารถ สะท้อนให้เห็นถึงความคิดเชิงลบที่อยู่เบื้องหลังคนในสังคมบางส่วนที่มีต่อกลุ่มผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ ดังตัวอย่างที่ 2

2ก “เฮ้ย มึงเคยอยากมี...(คำหยาบใช้เรียกอวัยวะเพศชาย)...ไหม” [ผู้เข้าร่วมวิจัย 13 : ที่บ้าน : ผู้ร่วมเหตุการณ์ >4 คน]

2ข “เป็นกะเทยแล้วเป็นกะหรือด้วยหรือเปล่า” [ผู้เข้าร่วมวิจัย 16 : สถานที่ทำงาน : ผู้ร่วมเหตุการณ์ >4 คน]

2ค “เออเนี่ย เรียนมหาลัยก็สู้ ๆ แล้วกัน อย่าเอาปริญญาแค่ครึ่งใบล่ะ” [ผู้เข้าร่วมวิจัย 4 : ที่บ้าน : ผู้ร่วมเหตุการณ์ >4 คน]

ตัวอย่างที่ 2 แสดงให้เห็นถ้อยคำที่แสดงถึงการสบประมาทต่อกลุ่มผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ 2ก “...มึงเคยอยากมี...ไหม” จะเห็นว่าถ้อยคำนี้มีลักษณะเป็นการสบประมาทต่อผู้ฟัง ซึ่งผู้พูดก็รู้เป็นอย่างดีว่าคำถามที่ตนถามนั้นเป็นสิ่งที่เป็นไปได้จึงมีลักษณะเป็นการเยาะเย้ย ซ้ำเติมให้ผู้ฟังได้เข้าใจเจ็บใจ ส่วน 2ข “เป็นกะเทยแล้วเป็นกะหรือด้วยหรือเปล่า” แสดงให้เห็นถึงการดูถูกเหยียดหยาม โดยผู้พูดได้กล่าว สบประมาทว่าเมื่อผู้ฟังเป็นกะเทยก็คงจะขายบริการทางเพศด้วย เนื่องจากเชื่อว่าผู้ฟังคงไม่สามารถ

ประกอบอาชีพอื่นได้ ถ้อยคำลักษณะนี้ย่อมสร้างความขุ่นเคือง/คับแค้นใจให้กับผู้ฟังที่ถูกดูถูกดูแคลน นอกจากนี้กลุ่มผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศยังถูกสบประมาทเกี่ยวกับความรู้/ความสามารถอีกด้วย ดังจะเห็นได้จาก 2ค “เออเนี่ย เรียนมหาลัยก็สู้ ๆ แล้วกันอย่าเอาปริญญาแค่ครึ่งใบล่ะ” ถ้อยคำดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าผู้ฟังถูกสบประมาทเกี่ยวกับความรู้ความสามารถในการศึกษาเล่าเรียน ในการรับรู้ของผู้ฟังนั้น ผู้พูดมีเจตนาดูถูกผู้ฟังด้วยเหตุผลที่ผู้ฟังเป็นเพศที่สามคงจะไม่สามารถศึกษาเล่าเรียนจนจบได้ คงไม่สนใจเรียนเอาแต่เที่ยวเตร่ไปวัน ๆ ซึ่งเป็นการประเมินและตัดสินผู้ฟังจากลักษณะภายนอกหรือการมองผู้ฟังแบบภาพเหมารวมว่ากลุ่มผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศจะต้องประพฤติดันในลักษณะดังกล่าวเหมือนกันทุกคน

การใช้ถ้อยคำเชิงสบประมาทเป็นสิ่งที่ไม่สุภาพ ทั้งนี้หากพิจารณาตามหลักการจัดการสัมพันธภาพแล้วสามารถจัดให้การเลือกใช้คำ/ถ้อยคำลักษณะนี้เป็นการทำให้ผู้ฟังสูญเสียหน้าเชิงคุณภาพ ซึ่งเป็นไปในทำนองเดียวกับ Culpeper (1996) ที่ได้กล่าวถึงความไม่สุภาพเชิงบวก (positive impoliteness) หมายถึงถ้อยคำที่ผู้พูดมีเจตนาจะทำลายหน้าเชิงบวกของผู้ฟังหรือการไม่ยอมรับในตัวของผู้ฟัง ส่งผลต่อการรับรู้และผลกระทบต่อความรู้สึก เช่น ทำให้อับอาย เสียใจ น้อยใจ เป็นต้น

4.1.3 การถูกแบ่งแยก

การถูกแบ่งแยก คือ การใช้ถ้อยคำที่ทำให้กลุ่มผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศรู้สึกว่าตนแตกต่างจากกลุ่มบุคคลปกติทั่วไปที่มีเพศชายและหญิง เช่น การใช้ภาษาที่สื่อให้เห็นว่ากลุ่มเพศที่สามเป็นกลุ่มบุคคลที่ไม่สามารถจัดประเภทได้ว่าเป็นเพศชายหรือหญิง หรือการกล่าวในทำนองว่ากลุ่มเพศที่สามนั้นเป็นกลุ่มบุคคลที่มีเพศผิดแผกไปจากเพศที่ธรรมชาติสร้างมา จากฐานคิดของกลุ่มบุคคลส่วนใหญ่ในสังคมที่เห็นว่ากลุ่มเพศที่สามมีความต่างต่างนี้ส่งผลให้มีการแบ่งแยกกลุ่มเพศที่สามออกจากกลุ่มเพศหลักในสังคมอยู่เสมอ จึงมักสร้างผลกระทบต่อจิตใจและการใช้ชีวิตร่วมกัน ดังตัวอย่างที่ 3

3ก “หญิงก็ไม่ใช่ ผู้ชายก็ไม่เชิง” [ผู้เข้าร่วมวิจัย 10 : ที่บ้าน : ผู้ร่วมเหตุการณ์ >4 คน]

3ข “อย่าไปคบเลยผู้หญิง ไม่ดีหรอก ผิดธรรมชาติ” [ผู้เข้าร่วมวิจัย 9 : ที่บ้าน : ผู้ร่วมเหตุการณ์ >4 คน]

ตัวอย่าง 3ก “หญิงก็ไม่ใช่ ผู้ชายก็ไม่เชิง” สะท้อนให้เห็นว่าผู้พูดกล่าวถ้อยคำแสดงการเหยียดผู้ฟังซึ่งเป็นผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ ถ้อยคำดังกล่าวนี้มีลักษณะ

เป็นการทำให้ผู้ฟังรู้สึกว่าคุณแบ่งแยกหรือถูกจัดประเภทแยกออกจากกลุ่มบุคคลส่วนใหญ่ในสังคม ซึ่งหมายถึงกลุ่มเพศชายและหญิง เนื่องจากผู้ฟังมีลักษณะหรือเพศสภาพที่ไม่ใช่ทั้งชายหรือหญิงตามทัศนคติของผู้พูด รณภูมิ สามัคคีคารมย์ (2563, น. 24) ได้ชี้ให้เห็นว่าถ้อยคำดังกล่าวมีลักษณะเป็นการตีตราว่าเพศอื่น ๆ นั้นเป็นของปลอม/ของเทียม ซึ่งสื่อนี้ยังช่วยให้ผู้ฟังรับรู้ได้ว่าตนเป็นสิ่งผิดปกติหรือแปลกประหลาดส่วนตัวอย่าง 3x “อย่าไปคบเลยผู้หญิง ไม่ดีหรอก ผิวดมธรรมาชาติ” ก็สื่อความหมายไปในทำนองเดียวกัน กล่าวคือ ตัวอย่างนี้ผู้พูดได้กล่าวถึงการคบหาอยู่ระหว่างผู้ที่มีเพศหญิงเดียวกันว่าเป็นสิ่งไม่ดี เนื่องจากผู้พูดมองว่าการกระทำดังกล่าวเป็นสิ่งที่ไม่ดีหรือผิดธรรมชาติ เพราะผู้พูดยึดฐานคิดที่ว่าคู่รักควรต้องเป็นผู้ที่มีเพศต่างกัน จึงจะถือว่าเป็นไปตามที่ธรรมชาติกำหนดมา ตรงกันข้ามหากเป็นกรณีที่คู่รักเป็นผู้ที่มีเพศเดียวกันจะถือเป็นการผิดหรือผิดธรรมชาติ จึงสะท้อนให้เห็นว่าบุคคลกลุ่มนี้เป็นผู้ที่มีความแตกต่าง และเป็นคนละประเภทกับกลุ่มบุคคลทั่วไป

การถูกแบ่งแยกออกจากกลุ่มหลักทางสังคมนั้นเป็นสิ่งที่ไม่สอดคล้องกับหลักการจัดการสัมพันธภาพเกี่ยวกับหน้าเชิงคุณภาพ กล่าวคือคำ/ถ้อยคำที่ไม่สุภาพเช่นนี้สื่อให้เห็นถึงการไม่ยอมรับในตัวตนของผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ เห็นว่าพวกเขาเหล่านี้เป็นผู้ที่ไม่สามารถจัดอยู่ในกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งได้ กลายเป็น “สิ่งผิดปกติ” หรือ “ของแปลก” ในสายตาของคนในสังคม

4.1.4 การถูกตีตรา

กลุ่มผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศเป็นกลุ่มบุคคลที่มักถูกตีตราจากสังคม (social stigma) สะท้อนให้เห็นได้จากคำ/ถ้อยคำในชีวิตประจำวันที่กลุ่มบุคคลในสังคมมักใช้สื่อสารกับกลุ่มผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ ภาษาที่สื่อการถูกตีสตรานั้นมักมีลักษณะเป็นการประหม่นและตัดสินจากมุมมอง/ทัศนคติของผู้พูดที่มีต่อกลุ่มผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศไปในเชิงลบและเป็นการมองแบบภาพเหมารวม (stereotype) ว่ากลุ่มบุคคลดังกล่าวนี้ต้องมีลักษณะนิสัยหรือพฤติกรรมบางอย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งล้วนเป็นพฤติกรรมในเชิงลบทั้งสิ้น เช่น กลุ่มผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศเป็นผู้ที่มีลักษณะหมกมุ่น/สำส่อนทางเพศ อารมณ์ร้อน ก้าวร้าว เสียงดังโวยวาย หรือมีกิริยาวางไม่สุภาพ เป็นต้น ลักษณะดังกล่าวนี้ล้วนแล้วแต่เป็นการมองภาพแบบเหมารวมทั้งสิ้น ทั้งที่ในความเป็นจริงแล้วไม่ได้หมายความว่ากลุ่มบุคคลเหล่านี้จะมีลักษณะนิสัยหรือพฤติกรรมบางอย่างเช่นนั้นทุกคน โดยเฉพาะพฤติกรรมในเชิงลบ สอดคล้องกับที่กฤษณ์ อริยะพุทธิพงศ์ (2560) ได้อธิบายจากมุมมองเชิงจิตวิทยาว่า ภาพเหมารวมนั้น

เป็นความเชื่อ ซึ่งอาจเป็นจริงหรือไม่ก็ได้ เป็นส่วนหนึ่งของระบบการรู้คิด (cognition) ของมนุษย์ในการสร้างทางลัดในการจดจำลักษณะของกลุ่มบุคคลต่าง ๆ ในสังคม อย่างไรก็ตามการคิดแบบภาพเหมารวมเช่นนี้สะท้อนให้เห็นผ่านการใช้ภาษา เช่น เป็นลูกผู้ชาย ต้องอดทนเข้มแข็ง พวกผู้หญิงชอบจู้จี้ขี้บ่น ขี้นินทา มนุษย์ป่า/ลุง เป็นต้น ดังตัวอย่างที่ 4

4ก “พวกตุ๊ดก็มั่วกันแหละ” [ผู้เข้าร่วมวิจัย 14 : สถานที่สาธารณะ : ผู้ร่วมเหตุการณ์ >4 คน]

4ข “พวกเพศที่สามอย่ารับมาเลย อารมณ์รุนแรง ปากจัด ปัญหาเยอะ” [ผู้เข้าร่วมวิจัย 14 : ที่ทำงาน : ผู้ร่วมเหตุการณ์ >4 คน]

4ค “เชื้อ HIV มันเกิดมาจากสาเหตุอะไร กลุ่มที่เสี่ยงชายรักชาย” [ผู้เข้าร่วมวิจัย 17 : ห้องเรียนวิชาเพศศึกษา : ผู้ร่วมเหตุการณ์ >4 คน]

ตัวอย่าง 4ก “พวกตุ๊ดก็มั่วกันแหละ” ถ้อยคำนี้สะท้อนให้เห็นว่าผู้พูดมีมุมมอง/ทัศนคติต่อกลุ่มผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศว่าเป็นผู้ที่มักมีความหมกมุ่น/สำส่อนในเรื่องเพศ สังเกตได้จากการใช้คำว่า “มั่ว” นอกจากนี้ยังไม่ได้มองพฤติกรรมดังกล่าวเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเฉพาะตัวบุคคล ตรงกันข้ามผู้พูดสะท้อนมุมมองว่ากลุ่มคนประเภทนี้ส่วนใหญ่มักมีพฤติกรรมดังกล่าว เห็นได้จากการใช้คำว่า “พวก” การกล่าวเช่นนี้มีลักษณะที่เรียกว่าการตีตราแบบเหมารวม ผู้พูดมองภาพแบบเหมารวมว่ากลุ่มบุคคลประเภทนี้จะต้องมีพฤติกรรมเช่นนี้ทุกคน สำหรับ 4ข “พวกเพศที่สามอย่ารับมาเลย อารมณ์รุนแรง ปากจัด ปัญหาเยอะ” ถ้อยคำจากตัวอย่างนี้สื่อให้เห็นว่าผู้พูดมีทัศนคติต่อกลุ่มผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศว่าเป็นกลุ่มบุคคลที่มักมีอารมณ์รุนแรง ชอบพูดหรือโต้เถียงด้วยถ้อยคำเชิงกร้าวไม่สุภาพ และมักมีปัญหาอื่น ๆ ที่อาจตามมาอีกมากมาย ดังนั้นจึงเห็นว่าไม่สมควรหากตัดสินใจเลือกบุคคลประเภทนี้เข้ามาร่วมงาน เนื่องจากอาจสร้างปัญหาและก่อความวุ่นวายให้กับองค์กรได้ในอนาคต ส่วน 4ค “เชื้อ HIV มันเกิดมาจากสาเหตุอะไร กลุ่มที่เสี่ยงชายรักชาย” ถ้อยคำนี้ก็สะท้อนให้เห็นถึงการตีตราต่อกลุ่มผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศแบบเหมารวมเช่นกันว่าเป็นกลุ่มบุคคลที่เป็นต้นเหตุของการแพร่เชื้อ HIV ซึ่งในความเป็นจริงเพศชายและหญิงปกติก็สามารถแพร่เชื้อโรคดังกล่าวไปสู่บุคคลอื่นได้ ไม่ได้เฉพาะเจาะจงว่าจะต้องเป็นผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศเท่านั้น การถูกตีตราเช่นนี้ส่งผลกระทบทำให้คนในสังคมมีมุมมอง/ทัศนคติเชิงลบต่อกลุ่มผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ

การใช้คำ/ถ้อยคำที่สื่อถึงการติตราต่อกลุ่มผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศนี้มีลักษณะตรงกันข้ามกับหลักการที่สัมพันธ์กับหน้าเชิงอัตลักษณ์ทางสังคม เนื่องจากถ้อยคำเหล่านี้มีลักษณะเป็นการกล่าวถึงกลุ่มผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศในทางลบแบบเหมารวมว่ากลุ่มคนประเภทนี้จะต้องมีพฤติกรรมเช่นนั้นทุกคน กลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นหนึ่งในสมาชิกของกลุ่มนี้จึงได้รับผลกระทบต่อน้ำเชิงอัตลักษณ์ทางสังคม

4.1.5 การบีบบังคับ

การบีบบังคับ หมายถึง การที่ผู้พูดใช้ถ้อยคำที่ทำให้ผู้ฟังรู้สึกว่าการกำลังถูกบีบบังคับให้กระทำหรือไม่กระทำบางสิ่งบางอย่างโดยที่ผู้ฟังไม่สมัครใจ ดังนั้นผู้ฟังจึงมีความจำเป็นต้องฝืนใจตนเองเพื่อกระทำตามในสิ่งที่ผู้พูดต้องการ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะปัจจัยแวดล้อมหรือสถานการณ์ในขณะนั้นที่เป็นตัวบีบบังคับให้ผู้ฟังอยู่ในภาวะจำยอมจากข้อมูลพบว่ากลุ่มผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศมักถูกใช้ถ้อยคำบีบบังคับทั้งทางกายและจิตใจในหลากหลายสถานการณ์ ทั้งจากกลุ่มเพื่อน บุคคลทั่วไป ตลอดจนสมาชิกครอบครัว แตกต่างกันไปตามแต่ละช่วงวัย เช่น การถูกแกล้งในที่สาธารณะเพื่อให้เกิดความอับอาย (การสั่งให้ออกมาเต้นต่อหน้าผู้อื่นในที่สาธารณะ) การกีดกันความรัก (การสั่งไม่ให้รักเพศเดียวกัน) หรือการให้กระทำบางสิ่งบางอย่างที่เป็นการฝืน/บังคับจิตใจ (การทวงถามเรื่องบวชหรือแต่งงาน) ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศมักเผชิญกับการบีบบังคับหรือความกดดันเหล่านี้มาโดยตลอดและอย่างต่อเนื่อง ดังตัวอย่างที่ 5

5ก “จับมันออกมาแก้ผ้า” ดูซิมันจะอายไหม” [ผู้เข้าร่วมวิจัย 3 : ค่ายฝึกภาคสนาม นักศึกษาวิชาทหาร : ผู้ร่วมเหตุการณ์ >4 คน]

5ข “เรียนโรงเรียนหญิงล้วนก็ไม่จำเป็นต้องคบกับผู้หญิงด้วยกันนะ” [ผู้เข้าร่วมวิจัย 7 : ที่บ้าน : ผู้ร่วมเหตุการณ์ >4 คน]

5ค “เมื่อไหร่จะบวช” [ผู้เข้าร่วมวิจัย 17 : ที่บ้าน : ผู้ร่วมเหตุการณ์ 3 คน]

ตัวอย่าง 5ก “จับมันออกมาแก้ผ้า...” ถ้อยคำนี้สื่อให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างถูกบีบบังคับจากผู้บังคับบัญชา โดยสั่งให้เพื่อนที่ร่วมฝึกด้วยกันจับตัวแยกออกมาจากกลุ่ม จากนั้นให้เปลื้องผ้าออก หากพิจารณาจากมุมมองของผู้ถูกกระทำแล้วถ้อยคำและการกระทำดังกล่าวส่งผลกระทบเชิงลบที่นอกจากจะสร้างความอับอายแล้ว ยังรู้สึกได้ว่าตนเองถูกมองว่าเป็นกลุ่มบุคคลที่อ่อนแอกว่าจึงมักถูกแกล้ง รังแก บีบบังคับ ช่มแวงอยู่บ่อยครั้ง สำหรับ 5ข “เรียนโรงเรียนหญิงล้วนก็ไม่จำเป็นต้องคบกับผู้หญิง...” เป็น

ถ้อยคำการสนทนาระหว่างผู้เป็นพ่อและผู้ฟัง โดยผู้ฟังมีอัตลักษณ์ทางเพศ (gender identity) แบบหญิงรักหญิง ถ้อยคำดังกล่าวทำให้ผู้ฟังรู้สึกว่าคุณถูกบังคับจากผู้เป็นพ่อไม่ให้คบหาเป็นคนที่รักกับผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ ส่วนตัวอย่างถัดมาก็แสดงให้เห็นรูปแบบการใช้ถ้อยคำที่มีลักษณะเป็นการบีบบังคับเช่นกัน ตัวอย่าง 5ค “เมื่อไหร่จะบวช” ถ้อยคำนี้มาจากสถานการณ์ที่ผู้เป็นพ่อได้กล่าวทวงถามลูกชาย (ผู้ฟัง) ถึงการอุปสมบทเนื่องจากขนบธรรมเนียมปฏิบัติของชายไทยที่เมื่ออายุครบตามกำหนดก็ควรบวชเพื่อทดแทนบุญคุณ ทั้งนี้ผู้เป็นลูกซึ่งเป็นผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศไม่ประสงค์ที่จะกระทำการดังกล่าว จึงรู้สึกว่าคุณลักษณะเป็นการบีบบังคับให้ตนกระทำการที่ไม่ต้องการ ทั้งนี้ผู้ฟังมักถูกทวงถามอยู่บ่อยครั้งซึ่งสร้างความรู้สึกกดดัน/บีบบังคับ นอกจากนี้ผู้ฟังยังรู้สึกผิดหากตนไม่ยินยอมเข้าพิธีอุปสมบทตามที่ผู้เป็นพ่อและแม่ต้องการ ซึ่งหากเป็นเช่นนั้นตนเองก็จะกลายเป็นบุคคลที่ไม่รู้สำนึก “บุญคุณ” ในสายตาของพ่อแม่และผู้อื่นในสังคม

การใช้ภาษาที่สื่อถึงการบีบบังคับให้ผู้ฟังกระทำการสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยที่ผู้นั้นไม่ได้ประสงค์หรือยินดีทำตามย่อมถือว่าเป็นสิ่งที่ไม่สุภาพ การกระทำการดังกล่าวจึงส่งผลกระทบต่อหน้าเชิงความสัมพันธ์ เนื่องจากผู้พูดไม่ได้ยกย่อง/ชื่นชมผู้ฟังตามบทบาทหน้าที่ทางสังคมที่ผู้ฟังพึงปฏิบัติ ได้แก่ เป็นผู้ที่เข้มแข็ง/อดทน/บากบั่นสมกับเป็นทหาร (ตัวอย่าง 5ก) และเป็นลูกที่ดี (ตัวอย่าง 5ข และ 5ค) จึงได้บีบบังคับให้ผู้ฟังกระทำการในสิ่งที่ตนต้องการเพื่อให้ผู้ฟังเป็นผู้ที่ปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ตามครรลองของสังคม

4.1.6 การคุกคามทางเพศ

การคุกคามทางเพศในงานวิจัยนี้ หมายถึง การที่ผู้พูดใช้ถ้อยคำที่มีลักษณะเป็นการละเมิดหรือล่วงเกินที่สื่อไปในทางเพศต่อผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ แม้ว่าผู้พูดจะไม่ได้มีเจตนากระทำการพฤติกรรมดังกล่าวจริงตามถ้อยคำที่กล่าวก็ตาม อาจกระทำไปเพียงเพื่อการหยอกล้อ แต่ถ้อยคำลักษณะนี้ส่งผลทำให้เกิดความไม่พึงพอใจ อับอาย และเสียหาย เนื่องจากในมุมมองของผู้ฟังนั้นถ้อยคำลักษณะเช่นนี้สื่อถึงการลวนลามทางเพศ ทั้งนี้ผู้ใช้ถ้อยคำคุกคามกลุ่มผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศอาจคิดว่ากลุ่มบุคคลเหล่านี้เป็นผู้ด้อยกว่า ในขณะที่ตนเองอยู่ในฐานะที่เหนือกว่าเนื่องจากเป็นผู้ที่มีเพศปกติซึ่งในที่นี้หมายถึงเพศชาย ผู้พูดจึงได้เลือกใช้คำพูดที่แสดงถึงการเหยียดหยามรสนิยมทางเพศ โดยเห็นว่าเป็นเพียงเรื่องตลกขบขันและไม่ได้สร้างความเสียหายมากมายแต่ประการใด แต่หากพิจารณาจากมุมมองความรู้สึกของผู้ฟัง ถ้อยคำลักษณะเช่นนี้ได้สร้างผลกระทบเชิงลบต่อผู้ฟังซึ่งอยู่ในฐานะผู้ถูกระทำ ดังตัวอย่างที่ 6

6ก “เดี๋ยวพี่จะเปลี่ยนทอมให้เป็นเธอ” [ผู้เข้าร่วมวิจัย 5 : สถานที่สาธารณะ : ผู้ร่วมเหตุการณ์ >4 คน]

6ข “นิวเย็น ๆ จะสู้เย็นอุ่น ๆ ได้เธอ” [ผู้เข้าร่วมวิจัย 5 : โรงเรียน : ผู้ร่วมเหตุการณ์ >4 คน]

6ค “ไปเอากันไหม ผมปูกะดาดหลังรอข้างหลังแล้วนะ” [ผู้เข้าร่วมวิจัย 58 : สถานที่ฝึกงาน : ผู้ร่วมเหตุการณ์ >4 คน]

จากตัวอย่าง 6ก “เดี๋ยวพี่จะเปลี่ยนทอมให้เป็นเธอ” จะเห็นว่าผู้พูดได้กล่าวถ้อยคำที่มีลักษณะเป็นการล่วงละเมิดหรือล่วงเกินที่สื่อไปทางเพศต่อผู้ฟังในทำนองที่ว่า หากผู้ฟังได้มีเพศสัมพันธ์กับตนแล้ว จะทำให้ผู้ฟังเปลี่ยนใจไม่เป็น “ทอม” อีกต่อไปและจะกลับมาเป็นผู้หญิงตามปกติ คล้ายคลึงกับถ้อยคำใน 6ข “นิวเย็น ๆ จะสู้เย็นอุ่น ๆ ได้เธอ” ผู้พูดใช้ถ้อยคำที่แสดงถึงการล่วงละเมิดต่อผู้ฟัง โดยได้กล่าวถึงการมีวิถีปฏิบัติทางเพศในแบบที่กลุ่มผู้ฟังนิยมปฏิบัติกันนั้นคงไม่ดีเท่ากับการมีเพศสัมพันธ์แบบชายกับหญิงปกติทั่วไป ส่วน 6ค “ไปเอากันไหม ผมปูกะดาดหลังรอข้างหลัง...” ถ้อยคำนี้เกิดขึ้นกับผู้ฟังซึ่งอยู่ในกลุ่มชายรักชาย ผู้พูดกล่าวถ้อยคำในเชิงล่วงเกินทางเพศต่อผู้ฟัง โดยการเชื้อเชิญผู้ฟังไปมีเพศสัมพันธ์กับตน ถ้อยคำจากทั้งสามตัวอย่างข้างต้นนี้ต่างส่งผลกระทบต่อจิตใจของผู้ฟังซึ่งถือเป็นผู้ถูกระทำ ทำให้เกิดความอับอายและ/หรือเสียใจ แม้ว่าผู้พูดไม่ได้มีเจตนาจะกระทำเหมือนดังที่กล่าวถ้อยคำออกมา เป็นเพียงการพูดเพื่อหยอกล้อหรือกระเซ้าเย้าแหย่เท่านั้น แต่จากมุมมองของผู้ถูกระทำแล้ว ถ้อยคำดังกล่าวถือเป็นคำพูดที่รุนแรงหรือมีการคุกคามทางเพศ (sexual harassment) ที่มีผลทำร้ายจิตใจ โดยข้อมูลจากการสัมภาษณ์พบว่าผู้พูดมักเลือกใช้ถ้อยคำลักษณะนี้ในสถานการณ์ที่มีผู้ร่วมสนทนาหลายคน จึงทำให้ผู้ฟังรู้สึกอับอายมากกว่าการพูดคุยกันลำพัง เนื่องจากกลายเป็นตัวตลกในสายตาของผู้อื่น

การคุกคามทางเพศต่อผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศผ่านการใช้ภาษาส่งผลให้ผู้ถูกระทำได้รับความอับอาย เสียหน้า เสียใจ การกระทำเช่นนี้นับว่าขัดแย้งกับหลักการจัดการสัมพันธภาพเกี่ยวกับหน้าเชิงคุณภาพ ทั้งนี้แทนที่ผู้พูดจะเลือกใช้ภาษาที่มีลักษณะเสริมความต้องการหน้าเชิงบวกของผู้ฟัง แต่กลับตรงกันข้ามคำ/ถ้อยคำที่ผู้พูดเลือกใช้มีลักษณะต่างล้วนทำให้ผู้ฟังสูญเสียหน้า

4.1.7 การปิดโอกาส

การปิดโอกาส หมายถึง การใช้ถ้อยคำที่แสดงให้เห็นถึงการถูกกีดกัน/ขัดขวาง เพื่อไม่ให้กลุ่มผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศได้มีโอกาสเข้าร่วมกระทำการสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เช่น การเข้าร่วมกิจกรรม การเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม ตลอดจนการมีส่วนร่วมในการนำเสนอข้อคิดเห็นต่าง ๆ ถ้อยคำลักษณะนี้ต่างสะท้อนให้เห็นถึงความไม่เท่าเทียม (inequity) หรือการเลือกปฏิบัติ (discrimination) ที่มีต่อกลุ่มผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศในสังคม ดังตัวอย่างที่ 7

7ก “คุณจะเข้าใจได้อย่างไร คุณไม่ใช่ชายแท้ ไม่ต้องเสนอแนะหรอก” [ผู้เข้าร่วมวิจัย 14 : ห้องประชุมที่มหาวิทยาลัย : ผู้ร่วมเหตุการณ์ >4 คน]

7ข “เดี๋ยวนี้เขาไม่รับบริจาคเลือดจากเพศที่สาม” [ผู้เข้าร่วมวิจัย 17 : สถานที่รับบริจาคโลหิต : ผู้ร่วมเหตุการณ์ >4 คน]

7ค “ที่นี่ไม่ให้สาวประเภทสองเข้า” [ผู้เข้าร่วมวิจัย 16 : ร้านอาหาร : ผู้ร่วมเหตุการณ์ >4 คน]

ตัวอย่าง 7ก “คุณจะเข้าใจได้อย่างไร คุณไม่ใช่ชายแท้ ไม่ต้องเสนอแนะหรอก” มาจากการประชุมในองค์กรแห่งหนึ่ง จะเห็นว่าผู้พูดกล่าวปฏิเสธการรับฟังข้อเสนอแนะจากผู้ฟัง ด้วยเหตุผลว่าผู้ฟังไม่ใช่ชายแท้จึงอาจไม่เข้าใจรายละเอียดของบริบทหรือความรู้สึกของเพศปกติ แสดงให้เห็นถึงการปิดกั้นโอกาสในการมีส่วนร่วมนำเสนอความคิดเห็น ส่วน 7ข “เดี๋ยวนี้เขาไม่รับบริจาคเลือดจากเพศที่สาม” เป็นสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในขณะที่ผู้ฟังเดินทางมาติดต่อหน่วยงานแห่งหนึ่งเพื่อบริจาคโลหิต แต่เมื่อได้พูดคุยกับเจ้าหน้าที่กลับถูกปฏิเสธไม่ให้กระทำการดังกล่าว ทั้งนี้แม้ผู้ฟังจะได้รับรู้เหตุผลของการปฏิเสธในภายหลังว่ากลุ่มเพศที่สามมักมีพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศมากกว่าเพศชาย/หญิงปกติก็ตาม แต่จะเห็นว่าถ้อยคำดังกล่าวนี้สื่อให้เห็นถึงการปิดโอกาสในการมีส่วนร่วมของผู้ฟัง แม้ว่าผู้ฟังจะมีเจตนาที่ดีก็ตาม แต่จากมุมมองของคนทั่วไปรวมถึงวาทกรรมกระแสหลัก (dominant discourse) ที่ทำให้บุคคลในสังคมมองกลุ่มเพศที่สามในเชิงลบ โดยเฉพาะการหมิ่นหรือล้อเลียนทางเพศและเป็นการมองแบบเหมารวม ซึ่งแท้ที่จริงแล้วกลุ่มเพศที่สามทุกคนอาจไม่ได้มีพฤติกรรมเช่นเดียวกันทั้งหมด ส่วน 7ค “ที่นี่ไม่ให้สาวประเภทสองเข้า” ผู้ฟังกำลังจะเข้าไปใช้บริการสถานบันเทิงแห่งหนึ่ง แต่กลับถูกพนักงานร้านปฏิเสธ โดยให้เหตุผลว่าบ่อยครั้งกลุ่มเพศที่สามมักสร้างความวุ่นวายหรือมีพฤติกรรมบางอย่างที่ไม่เหมาะสม ซึ่งอาจทำให้ลูกค้า (ชาย/หญิง)

ทั่วไปไม่พึงพอใจ จะเห็นว่าถ้อยคำนี้แสดงให้เห็นถึงการปิดโอกาสไม่ให้ผู้ฟังเข้าไปมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม หรือพยายามกีดกันผู้ฟังออกจากกลุ่มหลักของสังคม สะท้อนถึงการถูกเลือกปฏิบัติหรือเป็นการจัดลำดับความสำคัญของเพศที่แสดงถึงความไม่เท่าเทียม (รณภูมิ สามัคคีคารมย์, 2563, น. 25) เหตุการณ์เช่นนี้มักไม่เกิดขึ้นหากเป็นกรณีเพศชาย/หญิงทั่วไป

การใช้ถ้อยคำที่ทำให้ผู้ฟังรับรู้หรือรู้สึกได้ว่าตนถูกกีดกัน ปิดกั้น ขัดขวาง เพื่อไม่ให้เข้าไปมีส่วนร่วมหรือนำเสนอความเห็นต่าง ๆ แม้กระทั่งการกล่าวถ้อยคำ แลกเปลี่ยนสารทุกข์สุกดิบเหล่านี้ถือเป็นสิ่งที่ไม่เป็นไปตามหลักการ 2 ประการคือ 1) สิทธิการมีส่วนร่วม ซึ่งปรากฏให้เห็นได้จากตัวอย่างทั้งสามข้างต้น การปิดกั้นไม่ให้แสดงความคิดเห็นต่อประเด็นที่ตนและผู้ร่วมสนทนาอื่นหารือกัน การปิดโอกาสไม่ให้มีส่วนร่วมบริจาคโลหิต และการไม่อนุญาตให้เข้าใช้บริการสถานบันเทิง นอกจากนี้การกระทำดังกล่าวยังสะท้อนให้เห็นถึงการขัดแย้งต่อหลักการ 2) สิทธิความเท่าเทียม เนื่องจากการถูกขัดขวางไม่ให้มีส่วนร่วมใด ๆ นั้นย่อมสื่อถึงความไม่เท่าเทียมด้วยเช่นกัน

4.1.8 การแสดงความรังเกียจ

การรับรู้ถึงการถูกรังเกียจของกลุ่มผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศนั้นนอกจากจะสังเกตได้จากการแสดงสีหน้าท่าทางในขณะที่มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันของผู้ร่วมสนทนาแล้ว ยังสามารถเห็นได้จากการใช้ภาษาอีกด้วย พบว่ากลุ่มบุคคลในสังคมมักเลือกใช้ภาษาที่มีลักษณะทำให้กลุ่มผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศรับรู้ได้ว่าพวกเขาเหล่านั้นรู้สึกรังเกียจหรือไม่ชอบ ไม่ต้องการอยู่ใกล้ ไม่ต้องการสนทนาหรือมีปฏิสัมพันธ์เชิงสังคมร่วมด้วย ตลอดจนการไม่ประสงค์ให้เข้าไปมีส่วนร่วมในการกระทำบางสิ่งบางอย่าง การถูกแสดงความรังเกียจเป็นสิ่งที่ขัดแย้งกับหลักการความต้องการหน้า (face want) ของบุคคลที่ต่างก็ประสงค์จะได้รับการยกย่องชื่นชมจากบุคคลในสังคม ในกรณีนี้นอกจากผู้พูดจะไม่แสดงการชื่นชมแล้วยังแสดงออกถึงท่าทีรังเกียจผู้ฟัง นอกจากนี้ยังเกี่ยวข้องกับสิทธิการมีส่วนร่วมอีกด้วย ดังตัวอย่างที่ 8

8ก “อิกะเทย มึงอย่ามายุ่งกะกุนะ เดี่ยวกูเตะนะ ไปไกล ๆ กูเลยนะ” [ผู้เข้าร่วมวิจัย 50 : สถานที่สาธารณะ : ผู้ร่วมเหตุการณ์ >4 คน]

8ข “อย่าไปอยู่ใกล้มากนะ เดี่ยวโดนตู่” [ผู้เข้าร่วมวิจัย 24 : สถานที่สาธารณะ : ผู้ร่วมเหตุการณ์ >4 คน]

8ค “ถ้ารับไป เขาก็เอาไปทิ้ง” [ผู้เข้าร่วมวิจัย 32 : สถานที่รับบริจาคโลหิต : ผู้ร่วมเหตุการณ์ >4 คน]

ตัวอย่าง 8ก “... มึงอย่ามายุ่งกะกุนะ เดี่ยวกูเตะนะ ไปไกล ๆ กูเลยนะ” แสดงให้เห็นว่าผู้พูดใช้ภาษาที่ผู้ฟังรับรู้ได้ว่าผู้พูดรู้สึกรังเกียจจนเป็นอย่างมากและไม่ต้องการมีปฏิสัมพันธ์ใด ๆ กับผู้ฟัง นอกจากนี้ยังห้ามไม่ให้เข้าใกล้ ซึ่งหากผู้ฟังฝ่าฝืนก็ข่มขู่ว่าจะทำร้ายร่างกายอีกด้วย ส่วน 8ข “อย่าไปอยู่ใกล้มากนะ เดี่ยวโดนตู่” ก็เป็นถ้อยคำที่แสดงให้เห็นถึงลักษณะการใช้ภาษาที่แสดงความรังเกียจต่อเพศที่สามเช่นกัน โดยผู้พูดได้สนทนากับเพื่อนผู้ชายด้วยกันในทำนองตักเตือนว่าไม่ให้เพื่อนคนดังกล่าวเข้าไปพูดคุยหรืออยู่ใกล้ชิดกับกลุ่มเพศที่สาม ซึ่งในกรณีนี้หมายถึงกลุ่มชายรักชาย (ตุ๊ด กะเทย หรือเกย์) เนื่องจากอาจถูกล่วงละเมิดทางเพศผ่านทางทวารหนักหรือที่เรียกว่า “ตู่” ได้ ผู้ฟังซึ่งอาจไม่ได้เป็นผู้ที่ร่วมสนทนาโดยตรงกับผู้พูด แต่ก็อยู่ในบริเวณสถานการณ์การสนทนาดังกล่าว ทั้งนี้ไม่ว่าผู้พูดและเพื่อนจะตั้งใจกล่าวถ้อยคำดังกล่าวให้ตนได้ยินหรือไม่ก็ตาม แต่ถ้อยคำนี้ก็ทำให้ผู้ฟังรับรู้ได้ถึงการแสดงความรู้สึกที่มีต่อกลุ่มเพศที่สาม สำหรับ 8ค “ถ้ารับไป เขาก็เอาไปทิ้ง” เป็นถ้อยคำจากสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ณ สถานที่รับบริจาคโลหิตแห่งหนึ่ง ผู้ฟังซึ่งเป็นกลุ่มชายรักชายได้เข้ามาติดต่อเพื่อบริจาคเลือด แต่เนื่องจากผู้พูดซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ได้พิจารณาเห็นว่าผู้ฟังอยู่ในกลุ่มเพศที่สามจึงปฏิเสธการรับบริจาค นอกจากนี้ยังได้กล่าวว่าถึงตนรับบริจาคเลือดจากผู้ฟังไว้ สุดท้ายก็ต้องนำไปทิ้งเนื่องจากไม่สามารถนำเลือดของกลุ่มเพศที่สามไปใช้ได้ ด้วยเหตุผลว่าเลือดของกลุ่มบุคคลเหล่านี้มีความเสี่ยงในการปนเปื้อนเชื้อโรคที่มาจากการมีเพศสัมพันธ์ ถ้อยคำดังกล่าวนี้จากมุมมองของผู้ฟังรับรู้ได้ว่าเป็นการแสดงให้เห็นถึงการเป็นที่ยังรังเกียจ ไม่เห็นคุณค่า กีดกัน หรือไม่ยอมให้เข้าไปมีส่วนร่วมทางสังคม สะท้อนให้เห็นถึงความไม่เท่าเทียมกัน หากเป็นกรณีที่เกิดขึ้นกับชายหรือหญิงทั่วไปอาจไม่เกิดการปฏิเสธและการเลือกใช้ถ้อยคำตอบกลับในลักษณะเช่นนี้

ถ้อยคำแสดงการรังเกียจเป็นสิ่งที่ส่งผลกระทบต่อความรู้สึกของกลุ่มผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศมาอย่างต่อเนื่องยาวนาน ถ้อยคำลักษณะนี้เป็นสิ่งที่อยู่ตรงกันข้าม

กับหลักการจัดการสัมพันธภาพ โดยเกี่ยวข้องกับการทำให้ผู้ฟังสูญเสียหน้าเชิงคุณภาพ กล่าวคือ แทนที่จะได้รับการยกย่องชมเชยในคุณลักษณะพิเศษส่วนบุคคลหรือความรู้ ความเชี่ยวชาญที่โดดเด่นเฉพาะ ตรงกันข้ามกลับถูกแสดงออกซึ่งการรังเกียจจากบุคคลในสังคมและนำมาซึ่งการกีดกันหรือการไม่ยอมให้เข้าไปมีส่วนร่วมใด ๆ

4.1.9 การทำให้เป็นตัวตลก

การถูกทำให้เป็นตัวตลกเป็นสิ่งที่ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศประสบพบเจออยู่ตลอดเวลาในการใช้ชีวิตประจำวันในสังคม ทั้งนี้จากมุมมองของผู้พูดอาจคิดว่า ถ้อยคำบางอย่างที่ตนใช้สื่อสารกับผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศนั้นเป็นเพียงการหยอกล้อ/ล้อเล่นเพื่อให้เกิดความสนุกสนานเป็นกันเอง ไม่ได้มีเจตนาก่อให้เกิดการทำร้ายจิตใจต่อผู้ฟัง อย่างไรก็ตามหากพิจารณาจากมุมมองของผู้ฟังแล้วมีความแตกต่างกัน กล่าวคือ ถ้อยคำบางอย่างที่ผู้พูดเห็นว่าเป็นการสร้างความตลกขบขันต่อตนเองและผู้ที่อยู่ในเหตุการณ์การสนทนานั้นล้วนเป็นถ้อยคำที่สร้างผลกระทบเชิงลบต่อจิตใจของผู้ฟัง เนื่องจากเป็นถ้อยคำที่ทำให้ผู้ฟังดูเป็นตัวตลกในสายตาของผู้อื่น ทั้งนี้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์พบว่าถ้อยคำเหล่านี้มักถูกนำมาใช้ในสถานการณ์ที่มีผู้ร่วมสนทนาหรือร่วมเหตุการณ์การสนทนาหลายคน จึงทำให้ผู้ฟังรู้สึกอับอาย เสียหน้า หรือขายหน้า ในที่สาธารณะ ส่วนมากมักเป็นการใช้ถ้อยคำที่แสดงถึงการล้อเลียนเกี่ยวกับเพศ เช่น การใช้คำเรียกขาน “ประเทือง” หรือ “ผีขนุน” การใช้คำต้องห้าม (taboo word) เช่น “ขนตูด” หรือการใช้คำเรียกขานที่ตรงกันข้ามกับเพศสภาพของผู้ฟัง เช่น ใช้คำว่า “ลุง” เพื่อเรียกขานกลุ่มเพศที่สามประเภทตุ๊ด/กะเทยที่อยู่ในวัยกลางคน ดังตัวอย่างที่ 9

9ก “ว้าย ๆ นี่มันประเทืองนี่หว่า” [ผู้เข้าร่วมวิจัย 2 : สถานที่สาธารณะแห่งหนึ่ง : ผู้ร่วมเหตุการณ์ >4 คน]

9ข “อิตู้ด ขนตูดมึงขึ้นหรือยัง” [ผู้เข้าร่วมวิจัย 29 : ห้องเรียน : ผู้ร่วมเหตุการณ์ >4 คน]

9ค “เฮ้ย ผีขนุน เขี่ยผีขนุน ใครเป็นยกมือขึ้น” [ผู้เข้าร่วมวิจัย 38 : ค่ายลูกเสือ : ผู้ร่วมเหตุการณ์ >4 คน]

ตัวอย่าง 9ก “ว้าย ๆ นี่มันประเทืองนี่หว่า” แสดงให้เห็นถึงถ้อยคำที่ผู้พูดมีเจตนาล้อเลียนผู้ฟัง (กลุ่มชายรักชาย) คำว่า “ว้าย ๆ” เป็นคำที่สื่อว่าผู้พูดเห็นว่ากลุ่มเพศที่สามประเภทนี้มักมีกริยาท่าทางกระตือรือร้นและส่งเสียงกรีดกรีด จึงได้แสดงท่าทางล้อเลียนร่วมกับการใช้ถ้อยคำดังกล่าวต่อผู้ฟัง สถานการณ์เช่นนี้มักเกิดขึ้นในที่

สาธารณะ อาจทำให้ผู้ร่วมสถานการณ์ที่อยู่บริเวณนั้นหันมามองและทำให้ผู้ฟังตกเป็นเป้าสายตาและกลายเป็นตัวตลกให้ผู้พบเห็นได้ขบขันหรืออึดอัด นอกจากนี้ คำว่า “ประเทือง” ก็สื่อนัยนี้เช่นกัน คำดังกล่าวมีที่มาจากเนื้อเพลงในอดีตที่สื่อถึงผู้ที่มีร่างกายเป็นชายแต่จิตใจเป็นหญิง ผู้พูดเรียกผู้ฟังด้วยคำนี้เพื่อหลีกเลี่ยงการใช้คำว่า “ตุ๊ด” หรือ “กะเทย” เนื่องจากมีความหมายไปในเชิงเหยียดต่อผู้ฟังน้อยกว่า ส่วน 9 ข “อิตู๊ด ขนตูดมึงขึ้นหรือยัง” จากถ้อยคำนี้จะเห็นได้ว่าผู้พูดได้เอ่ยถามผู้ฟังด้วยคำถามที่ผู้พูดเองคงไม่ได้ต้องการคำตอบหรือใคร่อยากรู้ความจริงตามที่ได้เอ่ยถามแต่อย่างใด หากแต่มีจุดประสงค์เพียงเพื่อกระเซ้าเย้าแหย่ให้เกิดความขบขัน แต่สำหรับผู้ฟังไม่ได้รู้สึกเช่นเดียวกัน ตรงกันข้ามกลับรู้สึกว่าการกระทำลักษณะนี้ไม่สุภาพ เนื่องจากทำให้ตนรู้สึกอับอาย/เสียหน้าท่ามกลางผู้อื่น นอกจากนี้ยังทำให้ตนเองกลายเป็นตัวตลกในสายตาของผู้ร่วมเหตุการณ์การสนทนาอีกด้วย สำหรับ 9 ค “เฮ้ ผีขนุน เชิญ ผีขนุน ใครเป็นยกมือขึ้น” เป็นสถานการณ์ที่เกิดขึ้นที่หอประชุมใหญ่ของโรงเรียนแห่งหนึ่ง ครูได้กล่าวถ้อยคำนี้ต่อหน้าคณะครูและนักเรียนทั้งโรงเรียน โดยครูคนดังกล่าวได้สั่งให้ “ผีขนุน” ซึ่งหมายถึงนักเรียนชายที่มีลักษณะเบี่ยงเบนทางเพศยกมือเพื่อแสดงตัวตนและยอมรับว่าตนเองเป็นบุคคลที่มีลักษณะดังกล่าว ถ้อยคำจากสถานการณ์นี้ได้สร้างความอับอายหรือเสียหน้าให้กับผู้ฟัง เนื่องจากตกเป็นเป้าสายตาของครูและนักเรียนคนอื่นทั้งโรงเรียนที่แสดงอาการหัวเราะขบขันต่อเหตุการณ์ดังกล่าว

การกล่าวถ้อยคำหยอกล้อระหว่างกันอาจนับได้ว่าเป็นกลไกประการหนึ่งที่จะทำให้เกิดความปรองดองของสมาชิกในสังคม แต่ทว่าหากการหยอกล้อนั้นเป็นการนำประเด็นที่เป็นปมด้อยของอีกฝ่ายมากล่าวโดยเฉพาะในที่สาธารณะอาจส่งผลกระทบเชิงลบมากกว่าการช่วยสานความสัมพันธ์ ทำให้ถ้อยคำลักษณะนี้ขัดแย้งต่อหลักการหน้าเชิงคุณภาพ เนื่องจากการล้อหรือทำให้อีกฝ่ายกลายเป็นตัวตลกนั้นส่งผลให้รู้สึกเสียหน้า

5. สรุปและอภิปรายผล

เพศเป็นสิ่งที่ติดตัวมนุษย์เราทุกคนมาตั้งแต่กำเนิด โดยทั่วไปแล้วเรารับรู้และแบ่งเพศออกเป็นสองแบบนี้คือเพศชายและเพศหญิง แต่ในความเป็นจริงยังมีบุคคลอีกกลุ่มหนึ่งที่มีเพศสภาพไม่สอดคล้องกับเพศกำเนิด อาจเรียกกลุ่มบุคคลเหล่านี้ว่าผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศหรือเพศทางเลือก ซึ่งหมายถึงกลุ่มบุคคลที่มีรสนิยมทางเพศ (sexual orientation) แตกต่างไปจากกลุ่มบุคคลส่วนใหญ่ในสังคม ด้วยเหตุนี้จึงเป็น

ที่มาของสาเหตุสำคัญที่ทำให้ได้รับผลกระทบเชิงลบทั้งทางกายและจิตใจรูปแบบต่าง ๆ ในการดำเนินชีวิตประจำวันร่วมกับผู้อื่นในสังคมต่อเนื่องมาอย่างยาวนาน

สิ่งที่กลุ่มผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศต้องเผชิญมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน คือการใช้ถ้อยคำที่สร้างผลกระทบต่อจิตใจหลากหลายรูปแบบ ดังนั้นเพื่อให้เห็นว่า กลุ่มบุคคลเหล่านี้ต้องพบกับถ้อยคำลักษณะใดบ้าง งานวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อ วิเคราะห์ถ้อยคำไม่สุภาพที่ส่งผลกระทบต่อจิตใจของผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ ซึ่งส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มบุคคลเหล่านี้ที่ต้องใช้ชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสังคม ผู้วิจัยได้ใช้กรอบการวิเคราะห์ตามหลักการจัดการสัมพันธภาพของ Spencer-Oatey (2008) เพื่อสะท้อนให้เห็นว่าถ้อยคำต่าง ๆ มีลักษณะขัดแย้งกับหลักการและส่งผล ต่อจิตใจของกลุ่มผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศอย่างไร

ผลการศึกษาพบว่ากลุ่มบุคคลในสังคมต่างเลือกใช้ถ้อยคำที่ส่งผลกระทบต่อ จิตใจและสัมพันธภาพหลากหลายรูปแบบกับกลุ่มคนเหล่านี้ ได้แก่ การเรียกขานด้วย คำหยาบ การสบประมาท การถูกแบ่งแยก การถูกตีตรา การบีบบังคับ การคุกคามทางเพศ การปิดโอกาส การแสดงความรังเกียจ และการทำให้เป็นตัวตลก เมื่อนำถ้อยคำดังกล่าวนี้ มาวิเคราะห์ตามหลักการจัดการสัมพันธภาพพบว่ากลุ่มคนเหล่านี้ได้รับผลกระทบส่วนใหญ่ เกี่ยวข้องกับหน้าเชิงคุณภาพ ส่วนผลกระทบด้านอื่น ๆ พบความถี่ในการปรากฏจาก มากไปหาน้อยตามลำดับ ได้แก่ สิทธิความเท่าเทียม สิทธิการมีส่วนร่วมหน้าเชิงอัตลักษณ์ ทางสังคม และหน้าเชิงความสัมพันธ์ แม้ว่าจะมีปริมาณความถี่ไม่มากหากนำไป เปรียบเทียบกับผลกระทบประการแรกซึ่งเกี่ยวกับหน้าเชิงคุณภาพ แต่ถ้อยคำเหล่านี้ก็ถูก นำมาใช้ซ้ำและตอกย้ำต่อกลุ่มผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศในแต่ละยุคสมัยมาอย่าง สม่ำเสมอและเป็นเวลายาวนาน

ผลการศึกษาได้สะท้อนให้เห็นภาพการใช้ชีวิตร่วมกันระหว่างกลุ่มผู้ที่มี ความหลากหลายทางเพศและบุคคลอื่นในสังคม บ่อยครั้งที่กลุ่มบุคคลเหล่านี้ได้รับ ผลกระทบจากความรุนแรงผ่านการใช้คำ/ถ้อยคำจากบุคคลอื่นที่มีรูปแบบความสัมพันธ์ แตกต่างกันไป เช่น สมาชิกภายในครอบครัว กลุ่มเครือญาติ เพื่อน ครู/อาจารย์ เพื่อนร่วมงาน ผู้บังคับบัญชา/ผู้ใต้บังคับบัญชา เป็นต้น ซึ่งสร้างความกระทบกระเทือน ต่อจิตใจของกลุ่มบุคคลเหล่านี้ไม่มากนักน้อยมาโดยตลอดตั้งแต่เด็กจนกระทั่งเติบโตเป็น ผู้ใหญ่ คำ/ถ้อยคำบางประเภทสื่อให้เห็นถึงอคติที่แฝงมากับการใช้ภาษาของกลุ่มบุคคล ในสังคมที่มีต่อกลุ่มผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศในลักษณะต่าง ๆ เช่น การมองว่ากลุ่ม บุคคลเหล่านี้ “แปลกแยก” จากกลุ่มคนส่วนใหญ่ในสังคม หรือการ “ตีตรา” กลุ่ม

บุคคลเหล่านี้ในเชิงลบแบบเหมารวม ซึ่งในความเป็นจริงแล้วกลุ่มบุคคลเหล่านี้อาจไม่ได้กระทำหรือเป็นดังเช่นที่ถูกตีตราทุกคน นอกจากนี้ถ้อยคำบางอย่างยังสะท้อนให้เห็นถึงการถูก “ด้อยค่า” ความรู้ความสามารถ ส่งผลให้ไม่ได้รับความเท่าเทียมเช่นเดียวกับบุคคลกลุ่มหลักทั่วไปในสังคม กลายเป็นกลุ่มบุคคลชายขอบที่อาจไม่ได้รับโอกาสในการเป็นผู้นำหรือตำแหน่งหน้าที่ที่มีเกียรติทางสังคมมากนักเมื่อนำไปเปรียบเทียบกับกลุ่มเพศชายหรือหญิงปกติทั่วไป ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าในบริบทของสังคมไทยหรือแม้แต่สังคมโลกที่ยังคงยึดติดกับการแบ่งขั้วตรงข้ามตามบรรทัดฐานรักต่างเพศ ดังนั้นผู้ที่ไม่ได้มีพฤติกรรมที่เป็นไปตามบรรทัดฐานดังกล่าว จึงถูกมองจากคนในสังคมว่าเป็นผู้ที่มีความ “แปลก” หรือ “เปี่ยงเบน” ไปจากมาตรฐานที่กำหนดไว้ (ปัญญา สุภาจารย์, 2563, น. 189) ส่งผลให้บุคคลบางกลุ่มในสังคมแสดงเจตนาต่าง ๆ เช่น ไม่ชอบ รังเกียจเกลียด เป็นต้น ต่อพวกเขาเหล่านี้ ซึ่งสะท้อนให้เห็นได้ผ่านการเลือกใช้ภาษาที่แฝงอคติ (linguistic sexism) แม้ผู้พูดจะไม่ได้สื่อเจตนาดังกล่าวออกมาโดยตรง แต่ผู้ฟังก็สามารถรับรู้และตีความเจตนาเหล่านั้นได้

การศึกษาครั้งนี้ทำให้เข้าใจมุมมองความรู้สึกของกลุ่มผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศผ่านกลวิธีทางภาษาที่บุคคลส่วนใหญ่ในสังคมเลือกใช้ต่อพวกเขา โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาษาที่ส่งผลกระทบเชิงลบต่อความรู้สึก อย่างไรก็ตามแนวทางการศึกษาลักษณะนี้ยังสามารถนำไปศึกษาต่อยอดกับกลุ่มบุคคลชายขอบประเภทอื่น ๆ ต่อไป ซึ่งจะช่วยให้กลุ่มคนส่วนใหญ่ในสังคมได้ตระหนักถึงการเลือกใช้ภาษาที่อาจกลายเป็นเครื่องมือทำร้ายจิตใจผู้อื่นโดยที่ผู้พูดเองก็ไม่ทันได้รู้ตัว ผู้วิจัยเห็นด้วยส่วนหนึ่งกับ Umera-Okeke (2012, p. 17) ที่กล่าวว่า เราควรให้ความเคารพทั้งสองเพศ หมายถึงชายและหญิงเหมือนหรือเท่า ๆ กัน แต่ทว่าปัจจุบันความหลากหลายทางเพศมีมากกว่าชายและหญิง ดังนั้นการให้ความสำคัญที่ตัวบุคคลโดยไม่ได้สนใจว่าเขาจะมีอัตลักษณ์ทางเพศแบบใดย่อมเป็นสิ่งที่พึงกระทำมากกว่า ทั้งนี้หากบุคคลในสังคมต่างตระหนักรู้ว่าคำ/ถ้อยคำลักษณะใดที่อาจส่งผลกระทบต่องิตใจผู้อื่น ผู้พูดอาจเลือกใช้กลวิธีใดกลวิธีหนึ่งได้แก่ การไม่คุกคามหน้า (don't do the FTA) (Brown & Levinson, 1987) การยับยั้ง (withhold) หรือผ่อนเจตนา (mitigate) (ดู ทรงธรรม อินทจักร, 2557) ของตนเองให้ระดับความรุนแรงของการสื่อเจตนาลดลง ซึ่งจะช่วยระงับหรือลดอคติที่แฝงมากับการใช้ภาษาได้

อย่างไรก็ดีพบว่ากลุ่มผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศมักมีความอ่อนไหวเป็นพิเศษหากต้องเผชิญกับความไม่สุภาพหรือถูกหยามเกียรติต่อหน้าสมาชิกในครอบครัว

เช่น “ลูกเป็นตุ๊ด/กะเทย/ทอม เหรอ” เนื่องจากภายในใจของกลุ่มคนเหล่านี้มักรู้สึกผิดต่อครอบครัวอยู่ตลอดเวลาที่ตนเกิดมาไม่เหมือนคนอื่น เมื่อไรก็ตามที่พบกับสถานการณ์ดังกล่าวจึงเสมือนเป็นการตอกย้ำที่เพศสภาพของตนกลายเป็นต้นเหตุทำให้ครอบครัวต้องได้รับความอับอาย/เสื่อมเสีย และบ่อยครั้งที่พวกเขาเลือกที่จะไม่ตอบโต้ใด ๆ หรือใช้วิธีหลบไปให้พ้นจากสถานการณ์การสนทนาเพื่อหลีกเลี่ยงการโต้เถียงหรือเหตุการณ์ความรุนแรงที่อาจเกิดขึ้นตามมา ซึ่งหากเป็นเช่นนั้นก็จะทำให้ตนยิ่งดูไม่ดีโดยเฉพาะอย่างยิ่งในสายตาของคนในครอบครัว การเลือกตอบสนองด้วยวิธีการเช่นนี้ก็เพื่อให้การอยู่ร่วมกันของคนในสังคมท่ามกลาง “ความหลากหลาย” เป็นไปอย่างปกติสุข

เอกสารอ้างอิง

- กัญจิรา วิจิตรวัชรารักษ์, พระมหาอรุณ ปัญญารุโณ, และ สุพัทธรา สันติรุ่งโรจน์. (2562). ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมของกลุ่มผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศในประเทศไทย. *วารสารมหาจุฬานาครทรรค*, 6(8), 3758-3772.
- กฤษณ์ อริยะพุทธิพงศ์. (6 กรกฎาคม 2560). การคุกคามโดยภาพเหมารวม. <https://www.psy.chula.ac.th/th/feature-articles/stereotype-threat>
- ชนัตติ ทินนาม, โกสุม โอมพรนุวัฒน์ และ รัตนา ด้วยดี. (2564). *ยุทธศาสตร์สุขภาวะ LGBTQN+ ในประเทศไทย* (พิมพ์ครั้งที่ 1). เดือนตุลา.
- ทรงธรรม อินทจักร. (2557). ความสำคัญของการยับยั้งเจตนาในสภาพปลอดพันธนาการ. *ภาษาและภาษาศาสตร์*, 32(2), 25-50.
- ทรงธรรม อินทจักร. (2558). การกล่าวความจริงและการโกหกจากมุมมองวัจนปฏิบัติศาสตร์ข้ามวัฒนธรรม. *ภาษาและภาษาศาสตร์*, 33(2), 1-24.
- นฤพนธ์ ดั่งวิเศษ. (2563). แนวคิดเรื่อง “ความหลากหลายทางเพศ” ในกระบวนทัศน์วิทยาศาสตร์และสังคมศาสตร์. *วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยบูรพา*, 28(3), 312-339.
- ปัญญา สุภาจารย์. (2563). ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ในวาทกรรม “ความหลากหลายทางเพศ” กรณีการนำเสนอประเด็นข่าว “เต้งหนึ่งเปิดตัวเป็นเกย์”. *วารสารอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร*, 42(2), 164-190.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560. (6 เมษายน 2560). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 134 ตอนที่ 40 ก. หน้า 1-90.

- รณภูมิ สามัคคีคารมย์. (2563). *คู่มือการปฏิบัติงานสื่อในการนำเสนอประเด็นความหลากหลายทางเพศ*. ภาพพิมพ์.
- วาที ปรีชาปัญญากุล. (2563). ภาษาและอัตลักษณ์ของพิธีกรเพศที่สามที่ปรากฏผ่านรายการโทรทัศน์. *วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย*, 15(2), 143-163.
- สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ. (8 ธันวาคม 2564). *การจัดการเลือกปฏิบัติเพื่อความเป็นธรรมระหว่างเพศ*. <https://nationalhealth.or.th/node/3481>
- อรรถกร สมวาง, ดุสิตา พึ่งสำราญ, สุรีย์พร พันพืง, นิพนธ์ ดาราวุฒิมาประกรณ์, และ พงษ์ศักดิ์ สกุลทักษิณ. (2566). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อความรอบรู้ด้านสุขภาพของผู้มีความหลากหลายทางเพศ. *วารสารโรคเอดส์*, 35(2), 86-100.
- ฮาซันอักกริม ดงนะเต็ง, สร้อยสุตา ทีฆาพล, ผอบพลอย ศศิรัศม์, ปณดา ช่วยแท่น, สุติมา กำพล, บุสริน หมัดเจริญ, และ เทพยุดา เผือกคง. (2564). ความต้องการด้านสิทธิของกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศ: กรณีศึกษานักศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตตรัง. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา*, 3(2), 1-30.
- Brown, P., & Levinson, S. C. (1987). *Politeness: Some universals in language usage*. Cambridge University Press.
- Culpeper, J. Marti, L., Mei, M., Nevala, M., & Schauer, G. (2010). Cross-cultural variation in the perception of impoliteness: A study of impoliteness events reported by students in England, China, Finland, Germany, and Turkey. *Intercultural Pragmatics*, 7(4), 597-624
- Gadavanij, S. (2021). Gender identification in language other than Mother-tongue: A case of non-Thai listeners deciphering a Thai male speaker's gender. *Manusya: Journal of Humanities*, 24(1), 126-145.
- Holmes, J. (1986). Compliments and compliment responses in New Zealand English. *Anthropological Linguistics*, 28(4), 485-508.
- Spencer-Oatey, H. (Ed.). (2008). *Culturally speaking: culture, communication and politeness theory* (2nd ed.). Continuum.

Umera-Okeke, N. (2012). Linguistic sexism: An overview of the English language in everyday discourse. *AFRREV LALIGENS: An International Journal of Language, Literature and Gender Studies*, 1(1), 1-17.